ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 57 (1694) | Аўторак, 17 ліпеня 1962 года | Цана 4 кап.

Ажыццяўленне ўсеагульнага і поўнага раззбраення стала б сапраўды гістарычным паваротам у жыцці людзей—ад эпохі войнаў да эпохі трывалага міру на зямлі.

З ПРАМОВЫ М. С. ХРУШЧОВА НА СУСВЕТНЫМ КАНГРЭСЕ ЗА ЎСЕАГУЛЬНАЕ РАЗЗБРАЕННЕ І МІР.



Плакат мастака І. КАПЕЛЯНА.

ПАТРАБАВАННЕ ЧАСУ



Шэсць дзён мінулага тыдня думкі і погляды чалавецтва былі прыкаваны да Крамлёўскага Палаца з'ездаў, дзе адбываўся Сусветны кангрэс за ўсеагульнае раззбраенне і мір. Форумам вялікіх надзей стаў гэты самы прадстаўнічы міжнародны сход, на які сабраліся пасланцы ста дваццаці адной краіны. Людзі розных рас і нацый, класаў і сацыяльных груп, палітычных партый і перакананняў, прыхільнікі розных рэлігій і атэісты — яны знайшлі тут агульную мову, бо прыйшлі сюды з самым набалелым пытаннем, што хвалюе чалавецтва, прыйшлі, каб знайсці шлях выратавання нашай планеты ад пагрозы атамнай катастрофы.

Выключная адзінадушнасць— вось першая надзвычай характэрная рыса кангрэса.

Кангрэс паказаў, якім усеабдымным стаў рух прыхільнікаў міру. Дзесяткі і сотні мільёнаў людзей розных кантынентаў з'ядналіся пад яго сцягам, каб абараніць жыццё, свой заўтрашні дзень, утаймаваць атамных вар'ятаў. Маскоўскі форум азнаменаваў новы этап гэтага неадольнага руху — этап барацьбы супраць гонкі ўзбраенняў, за поўную ліквідацыю ядзернай зброі. Воля народаў сказала тут сваё яснае і катэгарычнае слова: вайне — не! Ядзернай зброі— не! Мір!

Работай кангрэса жыў у гэтыя дні ўвесь свет. Прыхільнікі міру ўсім сэрцам жадалі поспеху сваім пасланцам. Не маглі, хоць і хацелі, заплюшчыць вочы на тое, што адбывалася ў Маскве, запявалы ядзерных узбраенняў. Сведчаннем гэтага з'яўляецца нават той факт, што ўрад і мілітарысты Злучаных Штатаў Амерыкі прыстасавалі да адкрыцця кангрэса дату свайго нечуванага злачынства — ядзернага выбуху ў космасе. Рэакцыя, безумоўна, своеасаблівая, але вельмі выразная як рэакцыя. Так іменна рашыў адказаць лагер вайны на настойлівае імкненне народаў да міру. Што ж, гэты ядзерны выбух, як і тыя, што папярэднічалі яму ў атмасферы, пад зямлёй і пад вадой, лішні раз паказаў, адкуль зыходзіць небяспека вайны, хто не хоча ісці за круглы стол.

Выбух амерыканскай мегатоннай бомбы ў космасе, кажуць, быў відаць за 750 міль. Сапраўды, магутная сіла. Але яна не змагла асляпіць і аглушыць чалавецтва. Не бляск і грукат касмічнага выбуху, а палымяны і грозны голас кангрэса панаваў у гэтыя дні над светам.

Удзельнікі Сусветнага форума міру ўсебакова абмеркавалі становішча, якое склалася сёння на нашай планеце. Становішча вельмі складанае, вельмі напружанае — пра гэта трэба гаварыць адкрыта, не ўтойваючы небяспекі, якая навісла над чалавецтвам. Але не безнадзейнае становішча. Мір можа і павінен быць усталяваны — вось адзінадушная думка ўдзельнікаў кангрэса. І яна грунтуецца не на абстрактных пажаданнях, а на цвярозай ацэнцы магчымасцей міралюбівых сіл. Пра гэта вобразна сказаў у сваёй прамове на кангрэсе кіраўнік Савецкага ўрада М. С. Хрушчоў. «Калі асобныя ручаі, з якіх складваецца рух супраць пагрозы тэрмаядзернай вайны, — сказаў ён, — сальюцца ў адзін агульны паток, яго сіла будзе неадольнай. Накшталт веснавой паводкі, разальецца гэты паток па ўсіх кантынентах і змяце са свайго шляху перашкоды, што замінаюць ажыццяўленню ўсеагульнага і поўнага раззбраення».

Вялікім днём быў для ўдзельнікаў кангрэса дзень выступлення М. С. Хрушчова. І не толькі для ўдзельнікаў кангрэса. Увесь свет с затоеным дыханнем слухаў кіраўніка Савецкага ўрада, яго ясныя і зразумелыя кожнаму, прасякнутыя трывогай за лёс чалавецтва словы. М. С. Хрушчоў з фактамі ў руках паказаў, хто супраціўляецца ўсталяванню міру, хто задае тон ў гонцы ўзбраенняў, каму выгадна трымаць свет у стане нервовага напружання. Пазіцыя Савецкага ўрада заўсёды адпавядала і адпавядае інтарэсам міру. У прамове М. С. Хрушчова яна зноў была сфармулявана дакладна і ясна. Аснову гэтай пазіцыі складае ленінскі прынцып мірнага суіснавання дзяржаў з розным сацыяльна-палітычным ладам і дружба паміж народамі. Савецкі Саюз выступае ініцыятарам усеагульнага раззбраення і прыкладае ўсе сілы, каб ідэя міру перамагла назаўсёды.

Сусветны кангрэс за ўсеагульнае раззбраенне і мір завяршыў сваю работу выдатным дакументам сучаснасці — «Пасланнем да народаў свету». Радыё і газеты разносяць яго гуманістычныя ідэі па ўсіх шыротах зямлі. «Час не чакае!» — гэтыя трывожныя словы Паслання адгукаюцца ў сэрцах людзей добрай волі рашучасцю дзейнічаць. Дзейнічаць! — заклікаюць энтузіясты барацьбы за мір. — Пасіўнасць шкодзіць справе міру!

Паездкі ўдзельнікаў кангрэса

Дзесяць саюзных рэспублік Савецкага Саюза наведаюць дэлегаты Сусветнага кангрэса за ўсеагульнае раззбраенне і мір, які закончыўся 14 ліпеня ў Маскве.

Вялікія групы прадстаўнікоў Італіі і Францыі наведаюць сталіцу Украіны — Кіеў. Дэлегаты некалькіх краін Еўропы, Азіі, Амерыкі і Афрыкі запрошаны ў буйнейшы савецкі піянерскі лагер «Артэк».

У ліку гарадоў, якія наведаюць замежныя госці,—Ленінград, Волгаград, Адэса, Ялта, Смаленск, Рыга, Фрунзе і многія іншыя.

(ТАСС).

ПАСЛАННЕ ДА НАРОДАЎ СВЕТУ

АД СУСВЕТНАГА КАНГРЭСА ЗА ЎСЕАГУЛЬНАЕ РАЗЗБРАЕННЕ І МІР

Мы сабраліся на кангрэс у Маскву з усіх канцоў свету. Нашы прафесіі розныя. У нас розныя перакананні. На працягу тыдня мы з самай вялікай шчырасцю абмяркоўвалі пытанні аб пагрозе ядзернай вайны, што навісла над чалавецтвам. У ходзе дыскусіі мы лепш зразумелі адзін аднаго і цяпер мы перакананы ў тым, што можна адхіліць пагрозу, якой сёння падвяргаюцца кожная краіна і кожны народ.

Гонка ўзбраення ўзмацняе напружанасць і недавер'е паміж дзяржавамі, а напружанасць і недавер'е паміж дзяржавамі паскараюць гонку ўзбраення. Такім чынам узнікае заганны круг. Разбуральная сіла зброі становіцца жудаснай, і пры гэтым раздаюцца галасы, якія заклікаюць да прэвентыўнай вайны.

І ўсё ж мы цвёрда верым, што раззбраенне не толькі жыццёва неабходна, але і магчыма. Учора яно было марай лепшых розумаў чалавецтва. Сёння раззбраенне стала практычнай задачай, за вырашэнне якой павінен змагацца кожны з нас.

Вызваленне ад цяжару гонкі ўзбраенняў будзе карысна ўсім:

Раззбраенне выслабаніць сродкі, якія могуць быць выкарыстаны для павышэння ўзроўню жыцця ва ўсіх краінах;

Раззбраенне дазволіць сэканоміць сродкі, якія могуць значна паскорыць развіццё слабаразвітых у эканамічных адносінах краін;

Раззбраенне будзе азначаць ліквідацыю замежных ваенных баз і вывад войск з чужых тэрыторый, што акажа дапамогу народам, якія змагаюцца за нацыянальную незалежнасць.

Раззбраенне павінна быць усеагульным і поўным і праводзіцца пад строгім міжнародным кантролем. Не можа быць ніякага раззбраення без кантролю і ніякага кантролю без раззбраення.

Мы старанна вывучылі перашкоды, якія стаяць на шляху ажыццяўлення ўсеагульнага і поўнага раззбраення, і мы ведаем, што дабіцца яго будзе цяжка. Ёсць людзі, якія выступаюць нават супраць перагавораў. Некаторыя з іх робяць так таму, што яны сляпыя і інертныя, другія — дзеля абагачэння, трэція — з мілітарысцкіх імкненняў. Тым не менш мы перакананы, што ўсе перашкоды можна пераадолець. У любым плане раззбраення можна ўбачыць нейкія слабыя бакі, але мы перакананы, што лепш пайсці на кампраміс, прыймальны для ўсіх, чым працягваць гонку ўзбраенняў.

Аднак вопыт паказвае, што было б небяспечнай ілюзіяй верыць, што раззбраенне можа прыйсці само па сабе. Нельга спадзявацца толькі на дыпламатаў і ваенных спецыялістаў, якія з году ў год зацягваюць свае дыскусіі. Толькі намаганні народаў усіх краін могуць прымусіць дзяржаўных дзеячоў знайсці рашэнне. Разрозненых пратэстаў ужо недастаткова. Настаў час стварыць магутны рух супраціўлення гонцы ўзбраенняў і ўсім ваенным падрыхтаванням.

Калі чалавецтву ўдалося пазбегнуць жахаў ядзернай вайны на працягу 17 апошніх гадоў, то гэта адбылося перш за ўсё дзякуючы нястомным намаганням народаў, якія змагаюцца за мір. Але мы павінны адкрыта прызнаць, што ёсць яшчэ многа людзей, якія стаяць у баку ад барацьбы супраць гонкі ўзбраенняў. Ёсць яшчэ многа людзей, якія не ўсведамляюць яе небяспек, не разумеюць ні ўсёй сур'ёзнасці гэтай пагрозы, ні сваёй адказнасці за захаванне міру. І ўсім ім мы гаворым: «Зразумейце, у якія небяспечныя дні мы жывём, станавіцеся ў рады тых, хто змагаецца за раззбраенне і мір».

Час не чакае! Тэрмаядзерная зброя неўзабаве можа паявіцца ў арсенале дзесяткаў краін і ўдасканальванне сродкаў дастаўкі гэтай зброі можа зрабіць кантроль немагчымым.

Мы рашуча выступаем супраць любых выпрабаванняў ядзерных бомбаў або канструкцый, па-першае, таму, што яны пагражаюць жыццю і здароўю цяперашняга і будучых пакаленняў, і, па-другое, таму, што яны паскараюць тэмпы гонкі ўзбраенняў.

Мы звяртаемся з заклікам да ўрадаў усіх ядзерных дзяржаў — мы просім іх без усякіх адкладанняў дасягнуць дагаворанасці аб спыненні ўсіх выпрабаванняў ядзернай зброі і заключыць дагавор аб забароне навечна ўсіх гэтых выпрабаванняў паўсюдна — у атмасферы, у космасе, пад зямлёй і пад вадой.

Гэтае пагадненне будзе першым крокам на шляху да поўнай забароны і знішчэння ўсёй ядзернай зброі і ўсіх сродкаў яе дастаўкі пад строгім кантролем.

Наша галоўная і неадкладная задача заключаецца ў тым, каб дабіцца заключэння ўрадамі дагавору аб усеагульным і поўным раззбраенні пад строгім міжнародным кантролем. У гэтай сувязі павінны быць знойдзены практычныя метады, якія дазваляюць хутка і эфектыўна завяршыць абмеркаванне планаў раззбраення, якія знаходзяцца на разглядзе і садзейнічаюць хутчэйшаму заключэнню дагавору.

Пад націскам грамадскай думкі і дзякуючы дзеянням краін, якія не далучыліся, удалося дабіцца частковага збліжэння пазіцый галоўных дзяржаў, якія вядуць перагаворы, у адносінах да прынцыпаў раззбраення, але з-за сур'ёзных рознагалоссяў паміж імі перагаворы застаюцца ў тупіку. Пагадненне можа быць дасягнута толькі ў тым выпадку, калі народы ўзмоцняць свой націск.

Іменна сілы міру павінны падаць прыклад ва ўстанаўленні лепшага ўзаемаразумення і ліквідацыі ўзаемнага недавер'я. Мы лічым, што наш кангрэс унёс вялікі ўклад у справу ажыццяўлення гэтай задачы. Цяпер неабходна, каб у кожнай краіне кожная арганізацыя знайшла найбольш прыдатныя для яе шляхі для таго, каб прадоўжыць тое, што мы зрабілі разам.

Пасіўнасць шкодзіць справе міру. Ад усіх нас залежыць, калі настане дзень вызвалення чалавецтва ад пагрозы ядзернай смерці. Нас, жадаючых міру, многа. Калі ўсе мы будзем дзейнічаць і калі ўсе, хто дзейнічае, будуць дзейнічаць дружна, мы зможам пракласці шлях да ажыццяўлення нашай агульнай мэты: да захавання міру.

Масква, 14 ліпеня 1962 года.

Макар ПАСЛЯДОВІЧ,
пісьменнік

КАБ НАС НЕ ПАПРАКАЛІ НАШЧАДКІ

Сусветны кангрэс за ўсеагульнае раззбраенне і мір закончыў сваю работу. Цяпер яшчэ больш узмацніцца барацьба супраць падпальшчыкаў новай вайны.

Мір і ўсеагульнае раззбраенне! Забараніць атамныя і вадародныя бомбы! Няхай ніколі не будзе вайны!—Усё гэта было выказана Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым ад імя Савецкага ўрада яшчэ на Генеральнай асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый у Н'ю-Йорку.

Усе ўрады галасавалі тады за нашу чалавечную і чалавекалюбівую прапанову. Нават той, хто некалі ў звярынай лютасці да ўсяго жывога скінуў на галовы жанчын і дзяцей Хірасімы і Нагасакі атамныя бомбы. Падпальшчыкі і арганізатары новай вайны начапілі на сябе маску дабрачыннасці і паднялі руку разам з усімі дэлегацыямі.

А неўзабаве яны зноў рынуліся да сваіх атамных і тэрмаядзерных зарадаў, каб засмечваць нашу прыгожую планету радыёактыўнымі ападкамі, атручваць імі ўсё жывое. Звар'яцелыя ад страху перад пераможным поступам гісторыі, яны наносяць незлічоныя шкоды не толькі іншым народам, але і свайму.

Але віхурнымі вогненнымі грыбамі не засланіць сонечнага святла праўды. Простым людзям зямлі ненавіснае само слова вайна, ненавісныя тыя, хто на крыві і няшчасці іншых хоча разбагацець. Гэта злачынцы, якіх чакае, калі яны не схамянуцца, новы Нюрнберг.

Лёс міру залежыць ад з'яднанасці міралюбівых сіл. Мы, людзі працы, людзі добрай волі, павінны зрабіць усё, каб нашы дзеці і ўнукі ніколі не ведалі жахаў вайны. Каб нашы нашчадкі не папракалі нас, што мы не пакінулі ім у спадчыну крынічнай чысціні рэк і азёраў і некранутыя полымем вайны духмяныя пушчы.

Генадзь ЦІТОВІЧ,
народны артыст рэспублікі.

ІДЭІ КАНГРЭСА — У СЭРЦАХ МІЛЬЁНАЎ

На працягу шасці дзён мы ўсе з неаслабнай увагай сачылі за работай Сусветнага кангрэса за ўсеагульнае раззбраенне і мір. Усе савецкія людзі сэрцамі і думкамі звярталіся да Крамлёўскага Палаца з'ездаў, дзе ў гэтыя дні адбываўся нябачаны ў гісторыі чалавецтва вялікі форум міру.

Кангрэс закончыў сваю работу. Сёння, чытаючы Пасланне да народаў свету, прынятае дэлегатамі кангрэса, мы радуемся той аднадушнасці, з якой гэты дакумент быў прыняты. У змесце палымянага закліку да мірнага жыцця народаў, як у фокусе, адлюстраваліся асноўныя палажэнні прамовы кіраўніка Савецкага ўрада. Мудрыя, глыбока аргументаваныя словы Мікіты Сяргеевіча Хрушчова адклікнуцца ў сэрцах мільёнаў і мільёнаў людзей усіх кантынентаў нашай планеты. Мы верым, што ідэі Маскоўскага кангрэса, як ясныя праменні сонца, пранікнуць ва ўсе куткі свету. Яны паступова растопяць лёд халоднай вайны і ператвораць яго ў крынічную ваду, а калі, як сказаў М. С. Хрушчоў, «асобныя ручаі, з якіх складваецца рух супраць пагрозы тэрмаядзернай вайны, сальюцца ў адзін агульны паток, яго сіла будзе неадольнай».

ЗА ВЕЧНЫ МІР І ДРУЖБУ ПАМІЖ НАРОДАМІ

ПРЫЁМ У ВЯЛІКІМ КРАМЛЁЎСКІМ ПАЛАЦЫ

Адной з выдатных падзей нашага часу з'явіўся Сусветны кангрэс за ўсеагульнае раззбраенне і мір. Прадстаўнікі народаў зямнога шара на працягу шасці дзён абмяркоўвалі на ім самае галоўнае пытанне сучаснасці — што неабходна зрабіць для таго, каб назаўсёды пазбавіцца ад жахаў тэрмаядзернай вайны, каб быў вечны мір і дружба паміж народамі.

І як бы завяршэннем вялікага форума народаў з'явіўся прыём з выпадку заканчэння кангрэса, які адбыўся 15 ліпеня ў Вялікім Крамлёўскім Палацы.

Па запрашэнню Савецкага камітэта садзейнічання падрыхтоўцы і правядзенню ў Маскве кангрэса ў Георгіеўскую залу Палаца сабраліся вядомыя ўсяму свету грамадскія дзеячы — члены Міжнароднага камітэта кангрэса, члены прэзідыума і сакратарыята кангрэса, кіраўнікі дэлегацый, якія прымалі ўдзел у форуме народаў, прадстаўнікі грамадскасці сталіцы.

Старшыня Савецкага камітэта садзейнічання падрыхтоўцы і правядзенню кангрэса А. Карняйчук горача і сардэчна вітаў прысутных гасцей. Ён адзначыў, што кангрэс праходзіў у абстаноўцы шырокай свабоднай дыскусіі. А. Карняйчук абвясціў здравіцы за вечны мір на зямлі, за моцную і непарушную дружбу паміж усімі народамі. Ён выказаў упэўненасць, што дэлегаты раскажуць у сябе на радзіме пра работу кангрэса, прыкладуць усе сілы, каб папярэдзіць вайну, дабіцца поўнага раззбраення і ўстанавіць на зямлі мір, шчасце і свабоду.

На прыёме, цёпла сустрэтыя прысутнымі, выступілі кіраўнікі і прадстаўнікі дэлегацый Індыі, Непала, Кітайскай Народнай Рэспублікі, Злучаных Штатаў Амерыкі, Афганістана, Бельгіі, Брытанскай Гвіяны, Ямайкі і іншых краін.

Усе яны горача дзякавалі савецкаму народу за сардэчную гасціннасць і заяўлялі, што кангрэс яшчэ цясней згуртуе ўсё прагрэсіўнае чалавецтва ў барацьбе за ўсеагульнае раззбраенне і мір. У сваіх выступленнях дэлегаты падкрэслівалі вялікае значэнне прамовы М. С. Хрушчова на кангрэсе.

Прыём прайшоў у абстаноўцы сардэчнасці і дружбы.

(ТАСС).

КРОЎ І СОНЦА

...І вось ужо шэсцьдзесят другі.

У гэтае лета яму споўніўся б, мабыць, дваццаць адзін год. Можа быць, ён сядзеў бы зараз у інстытуцкай лабараторыі або вёў трактар па цалінных стэпах, пісаў свой першы верш або стаяў на варце ля авеянага легендарнай славай палкавога сцяга. Можа быць... Аднак, няма чаго гадаць. Яго няма. Я памятаю яго дзіцячы тварык, яго прарэзлівы плач, памятаю фігуру, якая схілілася над ім, фігуру маладой жанчыны — яго маці. А потым — страшэнны роў самалёта са свастыкай на крылах, кулямётная чарга... Людзі кінуліся далей ад дарогі, а маладая маці не кранулася. Да яе падбег мужчына, схапіў за руку і... асеў побач. Больш я нічога не бачыў — мы ляжалі, уткнуўшыся тварамі ў сухую траву. Не ўсе зноў убачылі сонца, не ўсе ўбачылі, як тройка «ястрабкоў» пагнала фашысцкія самалёты. Мы баяліся аглянуцца на тых, хто застаўся ляжаць. Мы глядзелі ўперад і бачылі—лужына крыві на пялёнцы, застылы і стаўшы раптам старым дзіцячы тварык, сівая галава мужчыны побач і над імі — журботная і грозная фігура маці. Цішыня, жудасная цішыня навісла над дарогай. Маўчала паветра, маўчалі дрэвы на ўздарожжы, маўчалі людзі, маўчала маці. Потым яна нагнулася, узяла дзіця і сказала:

— Яму быў месяц... — і плакала, уткнуўшыся ў крывавую пялёнку. Слёзы змешваліся з крывёй, і пляма на пялёнцы расла на вачах. Жанчыну беражліва павялі да воза, пасадзілі, не адважваючыся забраць у яе мёртвага сына, і доўга яшчэ цішыня дарогі парушалася толькі скрыпам колаў; людзі маўчалі.

Было гэта ў ліпені сорак першага на шасэ паміж Гомелем і Чарнігавым... Прайшло з таго часу дваццаць адзін год. Яму быў месяц, ён не паспеў як след разгледзець сонца, не паспеў сказаць «мама», не ведаў бацькі. Яго ручкі не сарвалі ніводнай кветкі і ні разу не падкінулі мячык. Куля, якую пусціў вылюдак, не дала дзіцяці зрабіць першага кроку.

Прайшлі гады, было многа сустрэч і знаёмстваў, але варта на секунду закрыць вочы, і я бачу тварык, сціснуты рукамі маці, чую роў самалёта, адчуваю пах гары. Гэта страшна ўспамінаць, але аб гэтым нельга забываць, асабліва сёння.

Мы чытаем газеты, глядзім кінахроніку, слухаем радыё. За штодзённымі справамі нам часам здаецца, што ўсё, што адбываецца ў свеце, нас зусім не датычыць. У Амерыцы адпушчаны новыя асігнаванні на ваенныя патрэбы, у Берліне — правакацыя рэваншыстаў, Чан Кай-шы бразгае зброяй; мы спяшаемся на работу, на спатканне, абедаем, ходзім у тэатр, — Амерыка, Берлін, Тайвань далёка. Мы ўсё разумеем, але нам здаецца, што ўрад вырашыць усё і без нас. Тут і вера ў правільнасць палітыкі партыі і ўрада, але і, калі хочаце, некаторая самазаспакоенасць. Жыццё вучыць быць актыўным, пільным, вучыць цаніць мір.

Кожную раніцу, калі я іду на работу, я сустракаю сляпога хлопца гадоў дваццаці сямі. Усім целам прыслухоўваючыся да шуму вуліцы, ён асцярожна ідзе ўздоўж сцяны, імкнучыся самастойна пераходзіць самыя ажыўленыя скрыжаванні. Я з ім не знаёмы. Ведаю толькі, што аслеп ён у час вайны, хлопчыкам. Цяпер ён недзе працуе. Але — падумайце! — колькі няспраўджаных спадзяванняў жыве ў гэтым чалавеку. Вайна забрала ў яго дзяцінства, рана зрабіла дарослым. Я доўга гляджу яму ўслед і зусім па-асабліваму гучаць для мяне словы радыёдыктара: «Амерыка правяла ядзерны выбух на вялікай вышыні». І кожны газетны радок патрабуе: «Не забудзь пра малога, якому споўніўся месяц!» І кадры кінахронікі аб рэваншыстах прымушаюць сціскацца сэрца і кулакі. І мой сусед па глядзельнай зале, з выгляду афіцэр у адстаўцы, не адрываючыся глядзіць на экран: я адчуваю, як стукае сэрца ветэрана.

Колькі паэм не дала напісаць вайна, колькі вынаходніцтваў не дала яна ажыццявіць!

Не вярнуліся бацькі і старэйшыя браты, засталіся мы, тыя, дзеля каго яны загінулі. Яны не даравалі б нам абыякавасці. Іх цені стаялі за крэсламі дэлегатаў Сусветнага кангрэса за ўсеагульнае раззбраенне і мір. Іх галасы гучалі з яго высокай трыбуны. Я не ведаю, дзе зараз маці загінуўшага дзіцяці, але мне здаецца, што яна абавязкова была ў ліку дэлегатаў кангрэса. У яе, мабыць, пабялела ўжо галава і голас, напэўна ціхі і строгі, але яго павінны пачуць усе, таму што гэта голас усіх маці, усіх людзей зямлі. Строгі і рашучы голас людзей, чые сэрцы і справы аддадзены высакароднай справе міру.

Кожны сумленны чалавек быў дэлегатам кангрэса за мір. Голас кожнага — гэта ўдар па рэваншыстах і падпальшчыках, па недабітых ваяках. Ці садзіш ты кветкі, ці служыш у арміі, ці пішаш музыку, ці будуеш новы завод — ты баец самай сумленнай арміі — арміі міру. Побач з табой мільёны гарачых сэрцаў, светлых розумаў, працавітых рук. Плячом да пляча з табой мільёны людзей. Ты ў страі, і ад цябе залежыць, каб строй гэты быў жалезны. Працуй, ствара́й і любуйся ўзыходам сонца, але памятай — ты ў страі! На цябе глядзяць таварышы, табе вераць людзі. Вельмі хочацца быць вартым гэтага давер'я!

...Некалькі дзён падрад ішоў дождж, барабаніў па дахах дамоў, стукаў па лісцях дрэў і асфальце. А потым — сонца, яркае, пераможнае, пакрыла сваім святлом горад. У гэты дзень у нас нарадзіўся сын.

Зараз глыбокая ноч. Ён ціхенька спіць у сваім ложку. Учора яму споўніўся месяц. Ён спіць і не ведае, што мільёны людзей змагаюцца за чыстае неба над яго галавой, за яго спакойны сон, за яго шчасце. Мільёны людзей ахоўваюць яго. Яны пераможуць, і, я веру, прыйдзе час, калі мой сын, пачытаўшы кнігу выдання 1962 года, спытае:

— А чаму нехта хацеў ваяваць? Навошта вайна?

І тады я раскажу яму аб Амерыцы і Берліне 1962 года, аб дарогах сорак першага года, аб хлопчыку, які не ўбачыў сонца. Раскажу пра дзядулю, які загінуў за яго шчасце, і пра другога дзядулю, які прайшоў сотні кіламетраў па франтавых дарогах. Ён запомніць усё і ніколі не забудзе, таму што забываць аб гэтым нельга.

Зараз ён спіць. Пройдуць гады, і, як на святую рэліквію, будзе ён глядзець на дзядуліны медалі. Спі, сын, спакойна... Сёння за цябе думаюць іншыя, але ты жыццём сваім абавязан будзеш даказаць, што ты варты клопатаў і ўвагі мільёнаў незнаёмых табе людзей.

Д. РАДЗІНСКІ,
электрамеханік міжгародняй тэлефоннай станцыі.
г. Гомель.

І ЛЮДЗІ СКАЖУЦЬ ДЗЯКУЙ

Паляпшэнне і пашырэнне дзейнасці народных універсітэтаў, удасканаленне кіраўніцтва імі — справа неадкладная. Надзвычай важна, каб гэтая форма масавай прапаганды камуністычнай ідэалогіі, народжаная творчасцю мас, выкарыстоўвалася найбольш поўна і мэтанакіравана. Пра гэта пісалі ў сваіх артыкулах, апублікаваных у газеце «Літаратура і мастацтва» Б. Клейн, А. Мадзяеўскі, Ш. Захорскі (10 красавіка, 25 мая і 5 чэрвеня г.г.). Нам таксама хочацца выказаць свае меркаванні.

У Беларусі ў сучасны момант працуе 311 народных універсітэтаў, у якіх больш 55 тысяч слухачоў. Калі спачатку гэта былі універсітэты, якія займаліся пытаннямі літаратуры і мастацтва, дык цяпер у рэспубліцы працуюць універсітэты і іншых профіляў — сельскагаспадарчых ведаў і перадавога вопыту, тэхнічных ведаў, здароўя, савецкага заканадаўства, прыродазнаўча-навуковых, бязбожніцтва і г. д.

Добра зарэкамендавалі сябе Гродзенскі народны універсітэт, Магілёўскі гарадскі універсітэт эстэтычнага выхавання, універсітэт мастацкага выхавання Гомельскага Палаца культуры чыгуначнікаў, універсітэт Мінскага Палаца культуры прафсаюзаў, універсітэт культуры калгаса «Шэраноў» Бабруйскага раёна і інш. У многіх універсітэтах ужо адбыліся выпускі слухачоў.

Як вядома, дзейнасць народных універсітэтаў залежыць ад сумесных намаганняў устаноў культуры, органаў народнай асветы і аховы здароўя, творчых саюзаў — пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, работнікаў кіно, журналістаў; прафсаюзных, камсамольскіх і іншых грамадскіх і дзяржаўных арганізацый.

Свой уклад у агульную справу ўносіць і рэспубліканскае Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, у абавязкі якога ўваходзіць забяспечваць універсітэты кваліфікаванымі лектарамі.

У 1961-62 навучальным годзе толькі па пуцёўках праўлення рэспубліканскага Таварыства ў народныя універсітэты для чытання лекцый і правядзення семінараў было накіравана каля 40 найбольш кваліфікаваных спецыялістаў. Пасылалі лектараў у народныя універсітэты таксама абласныя, гарадскія і раённыя аддзяленні Таварыства. Запрашаліся спецыялісты з Масквы і Ленінграда.

Прэзідыум праўлення нашага Таварыства сумесна з праўленнем Саюза мастакоў БССР распрацаваў мерапрыемствы, каб палепшыць прапаганду выяўленчага мастацтва і эстэтычных ведаў сярод працоўных рэспублікі, асабліва праз універсітэты культуры. Падрыхтаваны прыкладны вучэбны план, тэматыка лекцый і семінарскіх заняткаў трохгадовага універсітэта культуры.

Вынікі навучальнага года паказваюць, што ў арганізацыі і змесце работы народных універсітэтаў, а таксама ў кіраўніцтве імі ёсць сур'ёзныя недахопы.

У 1961 годзе некаторыя універсітэты былі адкрыты фармальна, без належнай падрыхтоўкі і матэрыяльнай базы. Асобныя з іх, па сутнасці, нічым не адрозніваліся ад звычайных лекторыяў. У некаторых універсітэтах вучэбныя планы і праграмы былі складзены непрадумана, а то і зусім адсутнічалі. У выніку заняткі праводзіліся на выпадковыя тэмы, часам у адрыве ад жыцця. Слухачы наведвалі іх нерэгулярна і не атрымлівалі сістэматычных ведаў. Адсутнічаў неабходны кантакт паміж арганізацыямі, якія памагаюць рабоце універсітэтаў.

Мы назвалі толькі некаторыя недахопы ў рабоце народных універсітэтаў. Узнікае пытанне: у чым жа прычына гэтых і іншых недахопаў? Што трэба зрабіць для таго, каб карэнным чынам палепшыць іх дзейнасць?

На нашу думку, галоўная прычына многіх недахопаў заключаецца ў тым, што ў рэспубліцы адсутнічае цэнтральны грамадскі орган, які накіроўваў бы і кантраляваў работу універсітэтаў, каардынаваў намаганні ўсіх арганізацый, закліканых удзельнічаць у іх дзейнасці. Нам здаецца, што час ужо зрабіць сур'ёзныя змены ў арганізацыйных формах грамадскага кіраўніцтва універсітэтамі.

Мы лічым, што для таго, каб карэнным чынам палепшыць кіраўніцтва народнымі універсітэтамі, неабходна стварыць Рэспубліканскі савет народных універсітэтаў, як гэта зроблена ў Латвіі. Ён павінен аб'ядноўваць адказных работнікаў усіх зацікаўленых грамадскіх, творчых і іншых арганізацый, ведамстваў і міністэрстваў, прадстаўнікоў усіх вядучых галін ведаў.

Гэты савет мог бы кіраваць народнымі універсітэтамі розных профіляў праз падпарадкаваныя яму рэспубліканскія саветы народных універсітэтаў па асобных галінах ведаў, якія таксама неабходна стварыць. Мы згодны з Б. Клейнам, што ў кожным савеце трэба мець хоць бы аднаго штатнага работніка.

Такія саветы народных універсітэтаў ужо ёсць у радзе саюзных рэспублік і апраўдалі цалкам сябе. У нас іх пакуль няма. Праўда, у свой час быў створаны Рэспубліканскі грамадскі савет па універсітэтах культуры (г. зн. толькі літаратуры і мастацтва), але, на жаль, ён мала чым сябе праявіў. Цяпер жа, калі сетка універсітэтаў значна пашырылася, такі савет, зразумела, ужо не адпавядае новым патрабаванням. Ён не можа справіцца са шматграннымі задачамі, якія ставяцца жыццём. Сказанае датычыць і абласных саветаў універсітэтаў культуры, якія, як справядліва піша Б. Клейн, увогуле не падаюць адзнак жыцця.

Пры праўленні рэспубліканскага Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў быў створаны навукова-метадычны савет па рабоце народных універсітэтаў. У склад гэтага савета ўваходзяць 23 чалавекі. Аднак ясна, што навукова-метадычны савет з'яўляецца толькі органам кансультацыйным.

Не спраўляецца гэты савет і з задачамі навукова-метадычнага характару. Хіба можа, напрыклад, адзін спецыяліст (супрацоўнік Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР) даваць народным універсітэтам неабходную метадычную дапамогу, падбіраць лектараў, складаць прыкладныя вучэбныя планы, праграмы і г. д.? Вядома, не. Што ж датычыць секцый Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, дык фактычна яны ад удзелу ў рабоце універсітэтаў ухіліліся. І не выпадкова навукова-метадычны савет па народных універсітэтах пры Таварыстве працуе слаба, можна сказаць, існуе фармальна. Дарэчы, у таварыствах па распаўсюджванню ведаў іншых саюзных рэспублік такіх навукова-метадычных саветаў няма. Гэтай работай там займаюцца секцыі, на якія абапіраюцца рэспубліканскія саветы народных універсітэтаў. І гэта, на наш погляд, зусім правільна. Бо менавіта гэтыя секцыі, як таго і патрабуе статут Таварыства, з'яўляюцца тымі метадычнымі цэнтрамі, якія ў сістэме арганізацый Таварыства накіроўваюць і кантралююць прапаганду той ці іншай галіны ведаў, збіраюць лепшыя лектарскія сілы і г. д. Важную ролю секцый у гэтых адносінах падрэсліваюць у сваіх артыкулах А. Ленсу і Д. Фактаровіч.

Нам здаецца таксама, што было б мэтазгодна ўпарадкаваць існуючую ў нашай рэспубліцы сістэму народных універсітэтаў, спрасціць яе, зрабіць больш стройнай. Гэта азначала б ліквідацыю разнабою і саматужніцтва, папярэдзіла б многія памылкі і недахопы на месцах. Былі б створаны спрыяльныя ўмовы для аператыўнага і канкрэтнага кіраўніцтва універсітэтамі, для забеспячэння іх тыпавымі вучэбнымі планамі і праграмамі, для цэнтралізаванага забеспячэння іх лектарамі і г. д.

На наш погляд, заслугоўвае ўвагі вопыт латвійскіх таварышаў. У Латвійскай ССР склалася стройная сістэма народных універсітэтаў, зацвердзіліся дакладныя арганізацыйныя формы кіраўніцтва імі. Усю работу там узначальвае і каардынуе створаны пры аддзеле прапаганды ЦК КП Латвіі Рэспубліканскі савет народных універсітэтаў. Гэта — высокааўтарытэтны орган, які актыўна працуе і ажыццяўляе функцыі агульнага кіраўніцтва. Ён аб'ядноўвае намаганні ўсіх арганізацый, што прымаюць удзел у рабоце універсітэтаў, зацвярджае планы, праграмы і г. д.

Рэспубліканскаму савету непасрэдна падпарадкаваны саветы па галінах ведаў. Іх сем: літаратуры і мастацтва, педагогікі, здароўя, прававых ведаў і савецкага будаўніцтва і іншыя. Саветы па галінах ведаў складаюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый, міністэрстваў і ведамстваў, вопытных спецыялістаў. Старшыні гэтых сямі саветаў адначасова з'яўляюцца грамадскімі рэктарамі народных універсітэтаў адпаведных профіляў і членамі Рэспубліканскага савета народных універсітэтаў.

Усе універсітэты на месцах (каля 50), іх факультэты (каля 200) і аддзяленні на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах з'яўляюцца нібы філіяламі адпаведных рэспубліканскіх народных універсітэтаў. У залежнасці ад свайго профілю, гэтыя філіялы падпарадкоўваюцца савету адпаведнага рэспубліканскага народнага універсітэта.

Вядома, мы далёкія ад думкі аб неабходнасці механічнага перанясення ў нашу рэспубліку той сістэмы народных універсітэтаў, якая склалася ў Латвійскай ССР. Відаць, трэба ўлічваць асаблівасці адміністратыўнага падзелу Беларусі, памеры яе тэрыторыі і г. д. Але думаецца, што многія элементы гэтай сістэмы можна было б выкарыстаць у нас.

Хочацца закрануць таксама пытанне вучэбных планаў і праграм. Як ні дзіўна, але пры выездзе ў раёны даводзіцца іншы раз чуць такія разважанні: «Не прысылайце, не навязвайце нам сваіх вучэбных планаў і праграм! Мы іх складаем самі, улічваючы нашы магчымасці і ўмовы». З такой аргументацыяй, вядома, пагадзіцца нельга, бо падобная практыка непазбежна прывядзе на месцах да памылак і недахопаў.

Прыкладныя вучэбныя планы і праграмы, безумоўна, патрэбны ў рабоце універсітэтаў. Вельмі важна разам з тым, каб адзіныя планы і праграмы адпавядалі патрабаванням навукі і практыкі, каб у іх умела былі падабраны і сфармуляваны тэмы заняткаў, правільна вызначана колькасць вучэбных гадзін і г. д.

Народныя універсітэты — справа новая, жывая, яна ўвесь час развіваецца. Для таго, каб павысіць узровень работы універсітэтаў, пашырыць і палепшыць іх сістэму, удасканаліць формы кіраўніцтва імі, у нас ёсць вялікія магчымасці. Трэба каб усе зацікаўленыя арганізацыі аддавалі універсітэтам больш увагі, пастаянна клапаціліся аб іх, сумеснымі намаганнямі дапамагалі ім. Тады людзі скажуць нам дзякуй.

В. ШЭЎЛАК,
рэферэнт праўлення рэспубліканскага Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў.



На пачатку дарогі

Рэдакцыя атрымала пісьмо ад сакратара камісіі па рабоце з маладымі аўтарамі Саюза пісьменнікаў Украіны В. П'янова. Ён піша: «Вясною мінулага года я пайшоў на заняткі літаратурнай студыі «Сурма», якая працавала пры Ленінскім райкоме камсамола Кіева. Назва студыі даслоўна азначала: Саюз украінскіх і рускіх маладых аўтараў. Аказалася, што маладыя літаратары, аб'яднаныя ў студыі, пішуць не толькі на ўкраінскай і рускай мовах. Сярод іх быў і дваццацігадовы юнак з Беларусі — Васіль Сідарэнка. Ён прыехаў вучыцца ў Кіеў з вёскі Вайнілы, Чавускага раёна, Магілёўскай вобласці.

Вершы В. Сідарэнкі, напісаныя па-беларуску, вызначаюцца шчырай усхваляванасцю і жыццёвай праўдзівасцю. Творамі маладога паэта зацікавіліся ўкраінскія літаратары. Нядаўна пад старшынствам П. Тычыны адбылося пасяджэнне камісіі па рабоце з маладымі аўтарамі, на якім былі абмеркаваны і вершы В. Сідарэнкі...»

Змяшчаем некалькі вершаў Васіля Сідарэнкі.

Васіль СІДАРЭНКА

ГЛОБУС

Я гляджу на яго
Каляровую выпуклую паверхню
І павольна вакол асі пакручваю.
Дакранаюся пальцамі
Да гарачых пяскоў Сахары,
Да калючых сівых ледзнікоў
Антарктыды.

Мой позірк блукае
Па Заходняй Еўропе і
Атлантычнаму акіяну
І спыняецца на мітуслівай
Амерыцы —
Я чую ваенныя маршы
На баявых рэпетыцыях
капіталізму
І чую голас простага
Амерыканца,
Іспанца
І немца.

Мой позірк спыняецца
На чорнай
Ад гора і гневу Афрыцы.
На самым высокім плато
Бачу Лумумбу,
Я чую звон ланцугоў,
Якія ірвуцца і спадаюць, як
ганьба,
На глыбокае дно гісторыі.

Я рукой абдымаю
Трапічныя пальмы і баабабы,
А другой —
Марозныя кедры сібірскія.
Я адну руку апускаю
У мой родны Дняпро,
А другую —
У воды Індыйскага акіяна.

Мой позірк спыняецца
На Радзіме маёй неагляднай —
Зазіраю у люстры азёр
І крыніц беларускіх...

Я чую размовы народа
З эпохай і часам,
Я бачу камуністычнае заўтра
Майго народа.

СОН

Даўно, яшчэ ў дзяцінстве
ранім,
У першы год пасля вайны,
У хаце дзедавай світаннем
Пякліся ячныя бліны.

Не даў мне голад надзівіцца
На той цудоўны светлы сон.
Прачнуўся — голыя паліцы,
Скаварады галодны звон.

Спрасоння скардзіўся, што ўкралі
Мой блін, што быў ужо ў руках.
Зіхцелі слёзы, як каралі,
На сумных матчыных вачах.

Што ж, хлеб у сне мы толькі елі.
Расчараваныя ўдвая,
Ад крыўды плакалі ў пасцелі
Мае равеснікі і я...

Даўно мінуўся сон далёкі
І калі сёння бяру блін,
Той сон мне скоціцца на шчокі
Слязою горкай, як палын.

ЛЯ КАХОЎСКАГА МОРА

Хоць не было тут бацькаўскага
бору,
І хвалі білі стомлена ў цэмент,
Я ўсё ж расслухаў у дыханні
мора
Далёкай Магілёўшчыны акцэнт.

І вецер абдымаў мяне залётны
Пад алым сцягам ранішняй зары,
І дыхаў церпкім водарам,
вільготны,
Як нашы беларускія бары.



Святкаванне 80-годдзя з дня нараджэння вялікага песняра беларускай зямлі Янкі Купалы Бабруйскі калгасна-саўгасны тэатр сустрэў на гастролях па рэспубліцы. Тэатр выступіў перад працоўнымі многіх гарадоў і вёсак Магілёўшчыны, Віцебшчыны, а цяпер знаходзіцца на Гродзеншчыне.

У дні купалаўскага юбілею тэатр паказаў у горадзе Іўе адноўлены спектакль «Раскіданае гняздо» па п'есе выдатнага пісьменніка. Гэты спектакль бабруйчан ідзе ў новым складзе выканаўцаў. У ім заняты: П. Раманаў (Лявон Зяблік), Л. Мацкевіч (Марыля), Г. Вавула (Сымон), Л. Бараноўская (Зоська), Э. Ярмак (Данілка) і іншыя. Спектакль адноўлены рэжысёрам А. Аркадзьевым.

На здымку — сцэна з «Раскіданага гнязда». У ролях: Зоські — Л. Бараноўская, Сымона — Г. Вавула.

Мелодыі нашых дзён

Літаратурна-музычны мантаж — форма не новая ў эстрадным мастацтве. Але чамусьці яна стала здабыткам толькі радыёперадач, а ў адкрытых канцэртах выкарыстоўваецца вельмі рэдка. Брыгада артыстаў Усесаюзнага гастрольна-канцэртнага аб'яднання, якая каля месяца гастраліравала па рэспубліцы, паказала ў многіх гарадах і па Мінскаму тэлебачанню літаратурна-музычны мантаж пад назвай «Мелодыі нашых дзён». Мне асабіста давялося пазнаёміцца з удзельнікамі гэтай брыгады на канцэрце ў Гродзенскім Доме афіцэраў. Літаратурны матэрыял падабраны і праграма складзена адным са старэйшых маскоўскіх рэжысёраў Я. Гард, чыё шырокае веданне творчасці маладых савецкіх паэтаў і добры густ станоўча адбіліся на якасці канцэрта. Праўда, не ўсё ў ім было раўнацэнна, у чым вінаваты асобныя выканаўцы.

У размоўным жанры ў канцэртнай праграме выступала артыстка Л. Кузняцова. Яна чытала вершы Кобзева, Друнінай, Еўтушэнкі, Пракоф'ева, імкнучыся звязаць асобныя нумары паміж сабой, падвесці слухача да чарговага выступлення таго або іншага музыканта, вакаліста. Аднак вершаваныя творы ў выкананні артысткі Л. Кузняцовай, калі яна выступала ў Гродна, прагучалі вельмі невыразна, яна іх чытала слаба і нецікава. Гарлавы тэмбр голасу, не заўсёды правільна разлічанае дыханне, недастаткова яркае «ўнутранае бачанне», сентыментальнасць — усё гэта адмоўна адбілася на выступленні Л. Кузняцовай.

У спявачкі М. Лебедзевай высокае меца-сапрана прыемнага тэмбру. Яна ўдала выконвала песні Далуханяна, Салаўёва-Сядога, Багаслоўскага.

Але сапраўднага мастацкага ўзроўню гэты своеасаблівы канцэрт дасягае, бадай, пасля з'яўлення на эстрадзе віяланчаліста Ю. Аншалевіча. Цудоўны гук, абсалютная чысціня інтанацыі, артыстычнасць і сабранасць музыканта адразу ж былі заўважаны і па заслугах ацэнены гродзенскімі гледачамі. Ю. Аншалевіч выканаў вялікую змястоўную «Паэму» Ракава, дзве п'есы Цынцадзе, у якіх па-майстэрску раскрыў тэмбравыя магчымасці інструмента.

У праграме аспіранткі Маскоўскай кансерваторыі І. Юдзінай значацца «Скерца» Гліэра і прэлюдыі Кабалеўскага. Аднак на музычна-літаратурным вечары, на якім нам давялося прысутнічаць, яна чамусьці выконвала два творы Шапена, забыўшыся аб тэме і агульнай накіраванасці канцэрта. Гэта адзінае, у чым можна папракнуць таленавітую піяністку. Між іншым, І. Юдзіна выступае не толькі як салістка, але і як добры акампаніятар.

Выступленне спевака Ю. Дэвайода было разнастайнае і свежае па рэпертуары. У артыста — добрая вакальная школа, ён валодае сцэнічнай выразнасцю, што прыносіць яму зусім заслужаны поспех. Хацелася б толькі некалькі большай усхваляванасці ў выкананні спевака.

Мы пазнаёміліся таксама з майстэрствам вакалістаў Л. Камарова і В. Сяргеевай.

Трэба сказаць, што ўвесь канцэрт «Мелодыі нашых дзён» — гэта сапраўднае мастацтва, якое прыносіць эстэтычную асалоду. У большасці ж філарманічныя канцэрты лекцыйна-тэматычнага плана як нашых артыстаў, так і гастралёраў рэдка выходзяць за рамкі пазнавальнага характару.

У сувязі з гэтым узнікае цэлы рад пытанняў, якія патрабуюць да сябе ўвагі. Які, напрыклад, павінен быць па форме літаратурна-музычны мантаж?

Калі, скажам, у час лекцыі ў яе ўключаюцца ў парадку ілюстрацыі канцэртныя нумары, дык гэта стварае асаблівае адчуванне і ў саміх выканаўцаў і ў гледачоў. Артыст проста дэманструе той або іншы твор, а не раскрывае глыбока яго змест. У выніку такой работы спявак, чытальнік пачынае клапаціцца толькі аб сваёй вакальнай або інструментальнай тэхніцы, забываючы пра сваю сцэнічную выразнасць, пра тое, каб эмацыянальна ўздзейнічаць на гледачоў.

У маскоўскім жа канцэрце-лекцыі рысы пазнавальнасці ўдала спалучаюцца з мастацкімі элементамі, яркай формай выканання нумароў на эстрадзе. Таму ён і карыстаецца поспехам у слухачоў.

І. ЛАКШТАНАЎ.

ПРАВА МАСТАКА

А. МАЛЬДЗІС

Прызнаюся: амаль тыдзень прымушаў я сябе ўзяцца за раман Уладзіміра Караткевіча «Нельга забыць». Адштурхоўваў загаловак. Ён здаваўся банальным, выцвілым. У той жа час прываблівала прозвішча аўтара, які паспеў палюбіцца за кнігі «Блакіт і золата дня» і «Вячэрнія ветразі».

І вось — першая фраза: «Дарогу на поўнач ад горада кантралявалі інсургенты, ездзіць па ёй было небяспечна». Інсургенты? Так у Расіі звалі польскіх паўстанцаў. Значыць — доўгачаканы раман пра паўстанне 1863 года, стагоддзе якога мы будзем адзначаць праз некалькі месяцаў? Магчыма, пра Каліноўскага?

Аднак гэта раман не пра паўстанне 1863 года. Уладзімір Караткевіч не павёў чытача ў паўстанцкі лагер, не паказаў там Кастуся Каліноўскага. У рамане дзейнічае (і то «па-за сцэнай») толькі яго баявы сябра — Усяслаў Грынкевіч. З першых жа радкоў даведваемся, што ён трапіў у палон да царскіх войск і чакае пакарання смерцю на магілёўскай гаўптвахце. Аўтар засяроджвае сваю ўвагу на тых, хто знаходзіцца, так сказаць, на іншым баку барыкад. Гэта — афіцэры рускай арміі Пора-Леановіч і Юрый Гораў, якія ўзначальваюць ахову на пераправе праз Днепр. Яны вельмі розныя людзі. Жорсткі і самазадаволены цынік Пора-Леановіч прытрымліваецца правіла: «Галоўнае — стаць на той бок, які выйграе». Яму, мясцоваму ўраджэнцу, магіляўчаніну, не вельмі давярала камандаванне арміі. І таму «ў дапамогу» Пора-Леановічу быў прысланы паранены пад Ракавам масквіч Юрый Гораў. У Гораве быццам сабраны ўсе лепшыя рысы, якія былі ўласцівы перадавым прадстаўнікам рускага дваранства. Уразлівы і ўдумлівы Гораў нечым няўлоўным нагадвае талстоўскага Андрэя Балконскага, перанесенага ў іншы час і пастаўленага ў іншыя ўмовы.

І вось наступіла навальнічная вераб'іная ноч. Разліўся Дняпро. У такую буру наўрад ці наважыцца хто пераплыць цераз рэчку. І таму, на першы погляд, здаецца, што Пора-Леановіч мае слушнасць, калі адмаўляецца пераправіць на той бераг жонку паўстанца Грынкевіча. Яна вязе загад графа Мураўёва аб замене расстрэлу пажыццёвай катаргай? Ну, што ж, няхай пачакае да раніцы, ад гэтага нічога не зменіцца. Але Пора-Леановічам кіруюць далёка не гуманныя матывы. Ён ведае, што яшчэ надвячоркам памчаўся ў Магілёў (вядома, не з памілаваннем) спецыяльны кур'ер Мураўёва-вешальніка. Ён атрымаў загад затрымаць жонку Грынкевіча на такі час, каб на тым беразе паспелі скончыць з яе мужам.

Дарэмна Гораў спрабуе апеліраваць да сумлення свайго начальніка. Той застаецца няўмольным. Але Гораў не можа не дапамагчы высакароднай, безабароннай цяпер жанчыне. Гэта азначала б, што ўвесь ягоны свет, ягоныя перакананні, усё тое, аб чым гаварылі прафесары ва універсітэце, аб чым піша Тургенеў, любімы пісьменнік Надзенькі, яго Надзенькі, — усё гэта мана і міраж. І тады Гораў прымае рашэнне. Парушаючы загад Пора-Леановіча, рызыкуючы ўласным жыццём, ён перавозіць жанчыну на той бераг у чаўне-душагубцы. Але дарэмна: жонка Грынкевіча спазнілася. Спазнілася на нейкіх дзесяць мінут. Даведаўшыся аб гэтым, Юрый Гораў выразна адчаканіў свайму начальніку: «Капітан Пора-Леановіч, вы нягоднік». У выніку — дуэль. На здзіўленне самому сабе, Юрый Гораў смяротна параніў праціўніка, які трыма выстраламі мог з вінавага туза зрабіць жалудзёвы.

Аб усім гэтым расказана ў пралогу рамана. Пралог завяршаецца сцэнай апошняга спаткання Юрыя Горава і апранутай у жалобу жонкі Грынкевіча. Герой зразумеў, што тая вераб'іная ноч была водападзелам яго жыцця. Пасля яе засталася туга. Туга па ўзвышаным і прыгожым, па няздзейсненых спадзяваннях. З горыччу думае ён аб нетрываласці чалавечага жыцця і чалавечага шчасця, гледзячы на зеленаваты зорны дождж Леанідаў, якія «тысячамі зялёных ніцей праляталі над зямлёю і знікалі ў цемры».

А потым аўтар пераносіць дзеянне рамана ў наш, савецкі час, расказвае пра нашчадка таго Грынкевіча, які так і не пабачыў дажджу Леанідаў, — пра студэнта, паэта і сцэнарыста Андрэя Грынкевіча. «Пачакайце, — можа сказаць тут чытач гэтага артыкула, — а я ведаю, што будзе далей: Андрэй абавязкова сустрэнецца з унучкай ці праўнучкай таго Горава і паміж імі ўзнікне каханне. Нашчадкі здзейсняць мары і спадзяванні сваіх продкаў. Так было ў «Паўночнай аповесці» Паустоўскага, так было...» Што ж, у гэтым выпадку прадчуванні чытача спраўджваюцца. У Маскве Андрэй сапраўды пазнаёміўся з выкладчыцай гісторыі мастацтваў Ірынай Горавай і пакахаў яе тым пачуццём, якое, як кажа другі герой рамана Яніс Вайвадс, «раз у стагоддзе бывае на зямлі». І на нейкі момант у чытача паяўляецца незадавальненне. Твор здаецца зададзеным, сюжэт — запазычаным. Тут праводзіш паралелі з Тургеневым, там — з «нагнятаннем сказаў» Талстога. Літаратурныя рэмінісцэнцыі разбураюць **непасрэднасць** уражання.

Але адначасова ловіш сябе на думцы: вось так, відаць, гучала б беларуская проза, калі б у нас быў свой Тургенеў і Талстой. Ды і чаму мы павінны адмаўляць права мастака ісці, так сказаць, адметным шляхам: не ад жыцця да літаратуры, а ад літаратуры да жыцця? Права напаўняць старую сюжэтную схему новым жыццёвым зместам? Адштурхоўваючыся ад чужога, як робіць Караткевіч, ствараць уласнае? У сталай літаратуры павінны быць і **такія** творы.

Што ж новае ўносіць раман «Нельга забыць» у сучасную беларускую прозу? Каб адказаць на гэтае пытанне, трэба ўлічыць наступную акалічнасць. У мінулым беларуская нацыя была амаль выключна сялянскай нацыяй, і таму беларуская літаратура ўзрастала пераважна на сялянскай тэматыцы. Асноўным героем на доўгі час стаў селянін. Адсюль ідзе і пэўная абмежаванасць, адметнасць нашай літаратуры, скажам, ад рускай ці польскай. А калі ў беларускую прозу прыйшоў рабочы ці інтэлігент, то гэта быў пераважна ўчарашні селянін або селянін па паходжанню. Коласаўскі Лабановіч ці нават героі шамякінаўскіх «Крыніц» не маглі яшчэ перастуквацца паміж сабой тактамі пятай сімфоніі Бетховена і вешаць на сценах рэпрадукцыі з карцін Паўля Клее, як гэта робіць Андрэй Грынкевіч. Іншая справа — галоўны герой рамана «Нельга забыць». Вобраз яго мы па праву можам назваць першым у беларускай літаратуры паўнакроўным вобразам патомнага інтэлігента, інтэлігента ад дзеда і прадзеда. А гэта — яшчэ адно сведчанне сталасці беларускай літаратуры.

Андрэй Грынкевіч падабаецца чытачу многімі сваімі рысамі. Ён чалавек складанага інтэлекту, багатага ўнутранага свету. Ён увесь — у імкненні да прыгожага і дасканалага, у прадчуванні нязвычнага. Ён самакрытычны, аналізуе кожны свой крок і, калі трэба, можа сурова асудзіць сябе (дастаткова прыгадаць узаемаадносіны з Марыяй Крат). У Андрэя выпрацавана такая культура пачуццяў, такая ўразлівасць, што ён улоўлівае ледзь улоўнае, адчувае не толькі свядома, але і падсвядома. Так: падсвядома. Вось герой спяшаецца да Ірыны, «сэрцам» адчуваючы, што з ёю здарылася нешта непапраўнае, хаця аб гэтым яму ніхто і не паведаміў. Вось ён, седзячы ля ложка хворай Горавай, прачынаецца заўсёды тады, «калі яна толькі мелася прачнуцца». Нейкім «унутраным чуццём» Андрэй угадвае, калі Ірына ёсць у горадзе і калі яе няма. Што гэта? Містыка? Даніна модным на Захадзе Джойсу і Прусту, у якіх героі жывуць на мяжы рэальнага і ірэальнага? Не, гэта тая вытанчанасць светаўспрымання, якая паяўляецца ў людзей, багатых інтэлектуальна. У аснове такой «перадачы думкі на адлегласці» ў Караткевіча заўсёды ляжыць рэальны, часамі вонкава непрыкметны факт (напрыклад, тэлефонныя званкі перад прыступам у Ірыны, на якія Андрэй не адказваў).

Расказваючы пра ўзвышанае і пакутлівае каханне сваіх герояў, аўтар быццам палемізуе з тымі, хто адмаўляе такое пачуццё, спрачаецца са Стаўровым і стаўровымі, якія цынічна заяўляюць: «Каханне, соплі лірычныя распусцілі. У нас, брат, атамны век. Людзям няма часу ні на чытанне доўгіх кніг, ні на шпацыр пад ліпамі, у вашага цнатлівага кахання белая сукня. А час не той. Вакол не ліпы. Вакол машыны і мазут». Караткевіч сцвярджае, што такое ўзвышанае і светлае пачуццё, такое каханне ў «белай сукні» існуе, яно нараджае «кнігі, музыку, гераізм». Яно патрэбна чалавеку, як паветра і вада: без яго чалавек становіцца збедненым, спустошаным. Вялікае і непаўторнае, яно не знікае бясследна. Яго **нельга забыць.**

Магчыма, некаторыя крытыкі папракнуць аўтара за празмерна песімістычны канец: пасля смерці Ірыны Андрэй адчувае, што без яе на яго жыццёвым шляху ўжо не будзе радасці, што для яго засталіся толькі «праца і самота». А што ж, загадаеце, каб у такім выпадку герой станавіўся ў позу і выступаў з бадзёрымі сентэнцыямі?! Чалавек і тыя пачуцці, якія ён выклікае, — гэта не Леаніды. Яны не забываюцца — і ў гэтым сэнсе загаловак рамана аказваецца вель-

«Полымя», №№ 5—6, 1962.





Малюнкі мастака С. Спіцына да кнігі апавяданняў «За акіянам» М. Лынькова, якая выходзіць у Дзяржаўным выдавецтве БССР.



«РАНІЦА». Дыпломная работа выпускніцы Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Л. Элрер.

АРЭНБУРГ—БАРАНАВІЧЫ

АРЭНБУРГСКАЕ вышэйшае авенна-авіяцыйнае вучылішча добра ведома ў краіне. Яго называюць школай герояў. Тут вучыліся Грыцавец, Чкалаў, Сярой, Гагарын.

Нядаўна на Куйбышаўскай студыі кінахронікі пачаліся здымкі дакументальнага фільма пра Арэнбургскае вучылішча—«Школа герояў». Ён раскажа, як раслі і выхоўваліся будучыя пілоты, як жывуць іх традыцыі ў новых баявых справах курсантаў.

Каб зняць кадры, звязаныя з жыццём двойчы Героя Савецкага Саюза С. Грыцаўца, група кінааператараў прыбыла ў Баранавічы. Сюды ж для ўдзелу ў здымках прыехалі баявы таварыш Грыцаўца генерал-маёр у адстаўцы В. Забалуеў і дочкі героя — Ларыса і Ніна.

— Гэта было даўно, у 1939 годзе, — успамінае В. Забалуеў. — Над Халхін-Голам ішлі жорсткія паветраныя баі. У адзін з ліпеньскіх дзён, калі мы па трывозе падняліся ў паветра, нас сустрэлі японскія знішчальнікі. На мяне навалілісь адразу трох. Аднаго я збіў, але другі падпаліў маю машыну. Прыйшлося скакаць. А ўнізе — тэрыторыя ворага. Што рабіць? Толькі прызямліўся, бачу, знішчальнік з чырвонымі зоркамі, маленькі пакружыўся над галавой і ... прызямліўся. Я адразу зразумеў. Раскінуў рукі, паказаў яму літарай «Т» напрамак пасадкі, і вось самалёт сеў. Гэта была машына Грыцаўца. Ён падхапіў мяне, дапамог улезці ў кабіну і незабаве мы ўжо зноў былі ў паветры. Таварышы думалі, што мы загінулі. Колькі было радасці пры сустрэчы! За гэты подзвіг Сяргею Іванавічу было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Кінаработнікі знялі ў Баранавічах піянерскі збор, прысвечаны С. Грыцаўцу, момант ускладання кветак да помніка герою, дом, дзе жывуць яго бацькі, экспанаты краязнаўчага музея.

Ларыса Сяргееўна, дачка героя, працуе ў Маскве інжынерам. Яна не была ў Баранавічах дзесяць год і з захапленнем гаворыць аб тым, як змянілася, вырас і папрыгажэў горад.

— Да нас прыходзіць шмат пісьмаў, асабліва з Беларусі, — расказвае Ларыса Сяргееўна, — у якіх школьнікі, моладзь просяць падрабязна расказаць пра бацьку, прыслаць яго фатаграфіі.

— Мы ўжо амаль усе фатаграфіі з дому адаслалі, хутка самі будзем прасіць, — з усмешкай уступае ў размову Ніна Сяргееўна, студэнтка другога курса тэатральна-мастацкага вучылішча імя Шчэпкіна. — Добра было б выдаць для масавага чытача альбом, прысвечаны подзвігам такіх герояў, якім быў бацька.

Перад ад'ездам кінаработнікі пабывалі ў гасцях у піянераў Баранавіцкай школы № 11. Яны абяцалі юным экскурсантам прыехаць і ў першую чаргу паказаць ім фільм аб героях, які здымае студыя.

М. ФЕДАРАЎ.

НА СЦЭНЕ КРАМЛЁЎСКАГА ТЭАТРА

Народны ансамбль танца Дома культуры Мінскага трактарнага завода запрошан у Маскву для выступлення на сцэне Крамлёўскага тэатра. Гэта яго другая паездка ў сталіцу нашай Радзімы. У мінулым годзе калектыў заводскіх танцораў выступаў на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі СССР, на аўтазаводзе імя Ліхачова, у Маскоўскім парку культуры і адпачынку імя Горкага. Ансамбль быў удастоены дыплома II ступені ВДНГ, а многія ўдзельнікі ўзнагароджаны медалямі выстаўкі.

У рэпертуары ансамбля — танцы народаў Савецкага Саюза і краін народнай дэмакратыі. Іх выканаўцы — заводская моладзь, рабочыя розных прафесій, служачыя. Сваё майстэрства ўдзельнікі ансамбля дэманстравалі ў Палацы культуры прафсаюзаў у г. Мінску, выступалі перад працоўнымі Вільнюса, Рыгі, Салігорска, Барысава і іншых гарадоў. Яны — частыя госці падшэфных калгасаў.

Разнастайная заводская мастацкая самадзейнасць. У рабоце 42 мастацкіх калектываў удзельнічаюць больш чым 1.300 чалавек — аматараў харавога, танцавальнага, музычнага, драматычнага мастацтва.

(БЕЛТА).

БЕЛАРУСКА-РУСКІ СЛОЎНІК

Выйшаў у свет «Беларуска-рускі слоўнік», падрыхтаваны Інстытутам мовазнаўства Акадэміі навук БССР пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР К. Крапівы.

У выданні змяшчаецца 90 тысяч слоў, а таксама значная колькасць словазлучэнняў, фразеалагізмаў, прыказак, прымавак. Па свайму аб'ёму новы слоўнік амаль на 10 друкаваных аркушаў большы, чым Руска-беларускі слоўнік, які выйшаў некалькі гадоў назад. У яго ўключаны ўсе словы, якія шырока ўжываюцца ў беларускай мастацкай літаратуры, публіцыстыцы і навукова-папулярных выданнях. Дастаткова поўна дадзена найноўшая лексіка, якая ўвайшла ва ўжытак у гады сацыялістычнага будаўніцтва.

Слоўнік выпушчан Дзяржаўным выдавецтвам замежных і нацыянальных слоўнікаў.

(БЕЛТА).

ЖЫВОЕ СЛОВА НАРОДА

«ХРЭСТАМАТЫЯ па беларускай дыялекталогіі»... Прачытае сёй-той такую назву і падумае: гэта кніга для мовазнаўцаў, ну, можа, яшчэ студэнт будзе карыстацца ёю, бо вось — «Рэкамендуецца... у якасці вучэбнага дапаможніка...» Але знаёмішся з хрэстаматыяй і пераконваешся: не, не толькі мовазнаўцам патрэбна яна. Гартаеш старонкі — і паўстаюць малюнкі жыцця народа на розных этапах яго гісторыі, і адкрываюцца невычэрпныя багацці жывой народнай мовы.

Уся разнастайнасць беларускіх гаворак праілюстравана ў хрэстаматыі: тут змешчана 653 тэксты, запісаныя ў 370 сёлах і вёсках Беларусі. Гэтыя запісы былі зроблены ў часе збірання матэрыялаў для Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы. Густа пакрылі карту рэспублікі абазначэнні месц, дзе працавалі беларускія дыялектолагі. З такім размахам беларуская мова не вывучалася раней ніколі. За параўнальна кароткі час (1948—1960 гг.) былі абследаваны гаворкі больш 1000 населеных пунктаў. Гэта можна было зрабіць толькі вялікім калектывам, і такі калектыў працаваў—у яго ўваходзілі навуковыя супрацоўнікі, выкладчыкі і студэнты вышэйшых навучальных устаноў, настаўнікі. Калектыўнасць у рабоце, якая з'яўляецца адной з адметных рыс савецкай навукі, і на гэты раз паказала свае вялізарныя перавагі: было апытана некалькі тысяч чалавек, сабраны багацейшы матэрыял.

У працэсе падрыхтоўкі Дыялекталагічнага атласа была складзена і хрэстаматыя. У мове тэкстаў, што ўвайшлі ў яе, адлюстраваны характэрныя рысы беларускіх гаворак. Гэтыя матэрыялы паказваюць блізкасць беларускіх гаворак паміж сабой, цэласнасць сучаснай беларускай мовы. Тэксты хрэстаматыі сведчаць аб паступовым сціранні дыялектных адрозненняў, аб збліжэнні гаворак з літаратурнай мовай, аб узаемадзеянні беларускіх гаворак з рускімі і ўкраінскімі гаворкамі і ўзбагачэнні мовы дзякуючы такому ўзаемадзеянню.

Дыялектныя адрозненні знікаюць, але яны яшчэ не зніклі, яны існуюць. І ў народзе гэта добра ведаюць. Адзін жыхар Ашмяншчыны адзначае: «Дзесяць вёрст адсунь—ужо другі разгавор». (Ілюстрацыі з хрэстаматыі тут і далей падаюцца без захавання фанетычнай транскрыпцыі.—Б. Л.). Наогул многія людзі вельмі ўважлівыя да мовы, яны звяртаюць увагу на змены ў стане гаворак, асабліва ў лексіцы. Вось адна жанчына ўспамінае: «Як зайшлі рускія салдаты (вызваленне Заходняй Беларусі ў верасні 1939 года)... адзін аб акумулятары гаворыць. Дагэтуль не знала і січас знаю... Прыйшла да нас старушка і гаворыць: «Прапаў радны мех». Я думаю-думаю, ці гэта ад радні мех. У нас дзічэй гаварылі: курыца—гэта капальніца. Калі выграбла, кажуць—скасіла. Я думаю: ці гэта курыца можа скасіць? І па сваёе народ — кожны свой абычай мае»... Жыхарка з Лепельскага раёна расказвае: «Я была на яго родзіне. Там, ой, інача гаворыць».

Народ дае ўзор умелага карыстання найкаштоўнейшым скарбам—мовай. «Трэба заўсёды вывучаць сваю мову,—пісаў Кузьма Чорны,—прыслухоўвацца да народных гутарак.

У кнізе шмат новых запісаў народнай творчасці: казак, легенд, анекдотаў, прыказак, прымавак, загадак, песень вясельных, калядных, старых салдацкіх, дзіцячых, жартоўных. Увага да дакладнага адлюстравання мовы надае вялікую каштоўнасць гэтым фальклорным запісам. Фалькларысты знойдуць тут матэрыял для цікавых назіранняў над тым, як пры перадачы традыцыйных сюжэтаў выкарыстоўваецца новая лексіка, неўласцівыя раней пэўным жанрам устойлівыя спалучэнні і г. д. Вось у казцы пра Івана і папа парабку «даюць нарад». Іван наладжвае «кругласутачнае дзяжурства за бацюшкам», «дае сігнал», поп збірае «сваю літаратуру».

Верным паказчыкам папулярнасці пісьменніка з'яўляецца праніканне яго твораў у народ, калі той або іншы яго твор пачынае бытаваць як народны. У хрэстаматыі змешчана вершаванае апавяданне «Заяц і цётка», запісанае ў Хойніцкім раёне. Супастаўленне яго з вядомым творам Якуба Коласа паказвае, што перад намі новы варыянт народнай апрацоўкі гэтага верша. Твор, напісаны на аснове народнага апавядання, зноў вярнуўся ў народ і перадаецца з вуснаў у вусны як фальклорны.

У сталіцу нашай рэспублікі цяпер прыходзіць многа заказаў на хрэстаматыю. І гэта зразумела. Кніга дае багацейшы матэрыял для вывучэння беларускай дыялекталогіі, праблем узаемадзеяння літаратурнай мовы і дыялектаў, сінтаксісу народных гаворак, іх лексікі. Вялікая колькасць звязных тэкстаў, запісаных на аснове адзінага навуковага прынцыпу, дапаможа вучоным іншых краін у вывучэнні фактаў беларускай мовы для даследавання ў галіне славянскага мовазнаўства. Сярод тых, хто прыслаў заказы, ёсць і вучоныя з капіталістычных краін. Хрэстаматыя дае ім магчымасць пазнаёміцца не толькі з узорамі жывой беларускай мовы, але і пазнаць сапраўдныя думкі людзей Савецкай Беларусі — палымяных патрыётаў, адданых справе камунізма.

Вось адно з выказванняў жыхара Віцебшчыны: «Гэтыя паны, як у стагу мышы. Стог разбіраеш патрошку, а яны збіваюцца ў кучу, усё дальшы і дальшы. Забярэш паследняя бярэмя, а тады— мятлою іх, мятлою. Так і з панамі будзе. Думаюць, калі ў Амерыку збегліся, дык там іх не найдуць. Не, ужо не відаць ім таго, што было. Як нада будзе, найдзем, мятлы палучаць».

Наш чалавек любіць родную прыроду, любіць жыццё, стваральную працу. Гэтым прасякнуты многія выказванні, змешчаныя ў хрэстаматыі: «Раней тут сасняк, як мора, стаяў. Сасна аб сасну білася. Як стукнеш сасну—звініць. Лес і лес. Глянеш уверх — шапка валіцца». «Дзярэўя я люблю,—гаворыць «аб'ект» (так дыялектолагі называюць асоб, ад якіх запісваюць матэрыял) з Асіповіцкага раёна.—Я іх змалку яшчэ любіў. Ды тады садзіць не было дзе. Жыло нас трох на маленькім участку. Бараной палоску закласці можна было. Тады (да рэвалюцыі) ступіць не было дзе, не толькі сад садзіць. Але што было—з вадой сплыло. Цяпер мяне ў вёсцы Мічурынам завуць за тое, што дзярэўя саджу. Там у мяне — слівы і яблыні, тут—грушы. Сахар, а не грушы. Стары толькі стаў, сілы мала. Але і так добрую памяць па сабе маладым пакіну».

Народ—гаспадар свайго жыцця, сваёй краіны, яе багаццяў. Кожны павінен клапаціцца, каб гэтыя багацці памнажаліся. У хрэстаматыі ёсць вельмі характэрны дыялог: «Во якоя безабразія: бігаць коні простыя. Гэтых мальчанят, што канюхамі, кожны раз правяраць нада».— «А што ты мне гаворыш? Я сам такі работнік, як і ты. Ты гавары старшыну!» — «А ча (чаго) ты не робіш так, як мы робім. Рабочыя (рабят) як навучыш і сам можаш, а то—стаіш!... Які ж ты мужчына!..» — «Ты да стага не касіла!» — «Стуна тае! А ніччо граматы».

На ўсёй кнізе рассыпаны выказванні простых савецкіх людзей аб нашым жыцці, аб Радзіме, аб калгасным ладзе. Гэтыя выказванні поўныя глыбокага сэнсу: «Як неба ад зямлі далёка, так мы жылі раней і сягоння. Сягоння жывуць людзі»; «Былі такія памешчыкі, што займалі палавіну раёна, Узду і там, пад Мінск. А цяпер дажыліся, што ўсё народнае, наша».

У хрэстаматыі вельмі многа расказаў пра гераічную, усенародную барацьбу супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гісторыкі, якія вывучаюць Вялікую Айчынную вайну, знойдуць у кнізе шмат цікавага. Тут, напрыклад, змешчана гутарка з бацькам Д. Я. Аскаленкі — лётчыка, які ўдзельнічаў у абароне горада Леніна. Наш зямляк збіў 14 варожых самалётаў і аддаў сваё жыццё ў імя перамогі, 14 лютага 1943 года яму пасмяротна было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Старонкі гераічнай гісторыі народа ажываюць і ў многіх другіх расказах. З дыялектолагамі гаварылі ўдзельнікі грамадзянскай вайны, людзі, якія змагаліся супраць белапольскіх акупантаў, за ўз'яднанне Заходняй Беларусі з Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай.

Разгляд «Хрэстаматыі па беларускай дыялекталогіі» наводзіць на думку, што нашым фалькларыстам трэба больш увагі аддаваць збіранню народных расказаў аб сучасным жыцці, аб радасцях, клопатах, марах і надзеях простага савецкага чалавека. Гэта патрэбна не толькі нам, але і нашчадкам, якія з вялізарнай цікавасцю будуць вывучаць наша жыццё.

Беларускія дыялектолагі, якія цяпер прыступаюць да збору матэрыялаў для абласных слоўнікаў, павінны і надалей не забываць пра фіксацыю звязных тэкстаў. У іх накоплены значны вопыт, і гэта дапаможа зрабіць багацейшыя запісы мовы нашых сучаснікаў. Хрэстаматыя паказвае, як народ умее карыстацца словам. Яна напамінае, што вывучэнне багаццяў народнай мовы—справа надзвычай важная і патрэбная.

Б. ЛАПАЎ.

Хрэстаматыя па беларускай дыялекталогіі. Пад рэдакцыяй члена-карэспандэнта АН СССР Р. І. Аванесава і кандыдата філалагічных навук М. В. Бірылы. Складальнікі А. У. Арашонкава, М. В. Бірыла, Н. Т. Вайтовіч, А. А. Крывіцкі, Ю. Ф. Мацкевіч, А. Р. Мурашка, А. І. Чабярук. Выдавецтва АН БССР. Мінск. 1962.

мі дакладным. Смерць ёсць смерць. І, сцвярджаючы, што без Ірыны жыццё Андрэя не будзе па-сапраўднаму поўным і радасным, пісьменнік выказвае вельмі чалавечную, вельмі гуманную думку, палемічна накіраваную супроць лёгкадумнага аптымізму. Апошнія радкі рамана нібы пераклікаюцца са словамі старадаўняга англійскага паэта Джона Дона, словамі, якія Хэмінгуэй узяў эпіграфам для свайго рамана «Па кім звоніць звон»: «Ні адзін чалавек не ўяўляе сабой самастойны востраў, кожны з'яўляецца часткай кантынента, часткай сушы. Калі мора змые хаця б грудку зямлі, меншай стане Еўропа, як і ў тым выпадку, калі яно паглыне паўвостраў, зямлю тваіх сяброў ці тваю ўласную. Смерць кожнага чалавека памяншае мяне, бо я звязаны з чалавецтвам. Таму ніколі не пытай, па кім звоніць звон: ён звоніць па табе».

І ўсё ж вобраз Андрэя не можа поўнасцю задаволіць чытача. Сфера яго пісьменніцкіх інтарэсаў здаецца штучна звужанай, зведзенай да аднаго кахання. Хтосьці слушна заўважыў, што ў творы яно не павінна займаць больш месца, чым у жыцці. У Караткевіча ж атрымліваецца наадварот. Хацеў гэтага аўтар ці не, але выйшла так, што амаль адзінай крыніцай паэтычнага натхнення для Андрэя стала Ірына. З навакольнага свету ён успрымае пераважна толькі тое, што так ці інакш звязана з яе асобай. Грамадзянскі ж кругагляд героя выглядае збедненым. Гэта не значыць, што Андрэй мусіць рвацца ў космас ці разважаць аб выніках культу асобы (такія вонкавыя прыкметы часу ў рамане якраз ёсць). Герою не стае іншага. У яго няма глыбокага філасофскага роздуму аб тым, што адбываецца ў нашай краіне і ва ўсім свеце, аб сэнсе існавання сучаснага чалавека і яго месцы ў грамадстве. Часам здаецца, што Грынкевіч празмерна любуецца сабой, любуецца тым, што ён, як «сапраўдны малады варвар», п'е рыжскі бальзам і «Белавежскую», можа падпісваць аўтографы і чытаць Дантэ, лежачы на кіліме. Часам вытанчанасць андрэевых пачуццяў пераходзіць у расслабленасць. У свой час герой быў смелым і рашучым: хадзіў у партызанскую разведку, двойчы ўцякаў з дзіцячага дома на фронт, узначальваў аддзяленне ў камсамольскім «атрадзе садзеяння», страляў у ворага. І таму не верыцца, што, стаўшы дарослым, Андрэй настолькі не можа саўладаць са сваімі пачуццямі, што раз-пораз усё навокал «плыве бы ў тумане», «патанае ў тумане» і нават можа выключыцца са свядомасці на некалькі дзён. Міжволі думаеш: а можа, аўтар хацеў паказаць, што бывае, калі герой «аддае ўсяго сябе жанчыне», хацеў асудзіць яго абмежаванасць? Ды не, на гэта не выглядае. Хаця апавяданне вядзецца не ад першай асобы і вобраз Андрэя «аб'ектывізаваны», тым не менш аўтар настолькі апрабіруе кожны крок героя, настолькі зліваецца з ім, што андрэевы словы ўспрымаеш як лірычную споведзь самога пісьменніка.

На такую думку, напрыклад, наштурхоўвае наступная акалічнасць. Ва ўсіх у нас у памяці добрыя вершы Караткевіча, навеяныя творамі мастацтва: «Дзіва на Нерлі», «Прарок Геранім Босх», «Трызненне мужыцкага Брэйгеля», «Архангельскае», у памяці і тое, што яны мелі канкрэтнае прысвячэнне. З рамана ж мы даведваемся, як ствараліся гэтыя вершы. Міжволі ўзнікаюць паралелі, і пачынаеш атоесамляць героя і аўтара (такая ўжо псіхіка чытача...). Магчыма, не трэба было аўтару гэтага рабіць, тым больш, што адпаведныя думкі ў вершах выказаны і вобразней, і глыбей. Магчыма, не трэба было паўтарацца і адначасова прыадчыняць сваю творчую кухню. А то чытач адчувае сябе, як госць, якога пасля далікатнага абеду запрасілі на кухню і сталі тлумачыць, з чаго і як прыгатаваны стравы.

Паколькі ўжо гутарка зайшла аб недахопах, трэба сказаць некалькі слоў і аб мове. Вельмі прыкра, што пісьменнік, які так тонка адчувае прыгажосць роднага слова, часам, гонячыся за ўяўнай прыгажосцю, не сочыць за стылем. Гераіня нейк кажа Андрэю: «Вы такі, што вам трэба пісаць аб тым, што вось-вось зашчымела і павярнулася ў душы, не дбаючы пра стыль, а дбаючы аб тым, каб слова найбольш дакладна выяўляла тое, што адчуваеш». І, відаць, па гэтаму рэцэпту былі пабудаваны фразы, пазбаўленыя якраз гэтай дакладнасці, а то і сэнсу, накшталт: «Дзень вось-вось павінен быў перамагчы світанне», «Дрозд, які вось тут, перад вачыма, у захапленні цалуе куст каліны...», «Яму было балюча ў горле, так ён яе кахаў». У адным месцы аўтар піша, што ў творах Андрэя, не гледзячы на паспешлівасць, «слова было на месцы — абцугамі не выцягнеш». На жаль, гэтага не скажаш пра мову рамана. Адно і тое ж слова няшчадна эксплуатуецца па некалькі разоў на старонцы: «сляпуча блішчаць купалы», «сляпучы снег», «сляпуча-срэбныя аблокі», «сляпуча-белы пакой», «сляпучае святло бліскавіц», «сляпучы агеньчык свечкі». І гэта, відаць, — не неахайнасць, а свядомая манера пісьма. Аўтар захапляецца новым «сляпучым» словам, іграе ім, як дзіця бліскучай забаўкай, а потым, калі яно згубіць прывабнасць навізны, кідае яго. Тады на змену яму з'яўляецца іншае слова-пястунчык — «сяйва», «веі». Іншы ж раз такімі настырнымі здаюцца асобныя метафары, вобразы, нават думкі. Асабліва, калі яны не першай літаратурнай свежасці: «Масква спала неспакойным сном вялікага, стомленага працай чалавека», «Сабака паклаў яму на калена галаву— і гэта была таксама радасць, бо гэтага сабаку магла лашчыць яна».

Можна было б гаварыць і пра іншыя мастацкія хібы. Але не яны вызначаюць аблічча рамана. У цэлым свежая, асацыятыўная проза Караткевіча чытаецца з сапраўдным эстэтычным задавальненнем. Аўтар і тут застаецца паэтам. Ён умее ў звычайным убачыць незвычайнае, у будзённым — узнёслае, прыкмеціць на ботах Юрыя Горава, які ідзе на дуэль, пялёсткі пераспелых кветак, заўважыць на вяршыні цяжарнай яблыні першую павуцінку.

Я далёкі ад думкі, што раман «Нельга забыць» спадабаецца ўсім. Ён разлічан на пэўнага, адпаведна падрыхтаванага чытача. Калі мы сцвярджаем, што нашы пісьменнікі павінны быць рознымі, то чаму, будучы лагічнымі, не дапускаем, што рознымі павінны быць і чытачы? Чаму мы апеліруем да нейкага уніфікаванага, стандартызаванага чытача? Ды ён жа на самай справе розны! Адны сур'ёзна ставяцца да мастацкага слова, другія адносяцца да кнігі як да забавы пасля работы, чытаюць толькі аблегчаныя дэтэктывы. І нават сярод тых, хто глядзіць на мастацкі твор як на крыніцу прыгожага, існуе падзел, прадыктаваны асаблівасцямі чалавечай натуры. У аднаго бярэ верх пачуццёвы пачатак, у другога — разумовы, у трэцяга ўсё гэта спалучаецца ў адпаведнай прапорцыі. І кожны шукае ў неабсяжным кніжным моры тое, што яму найбольш адпавядае. Апрача таго, трэба ўлічваць і тое, што чытачы розныя па адукацыйнаму ўзроўню. І прыходзіцца паўтарыць банальную ісціну: мастак не мае права арыентавацца на тых, хто утылітарна ставіцца да літаратуры, спускацца да іх узроўню. Мастак павінен заўсёды апераджаць час, разлічваць не толькі на сёняшняга, але і на заўтрашняга чытача. Вось чаму трэба пагадзіцца з думкай Максіма Рыльскага, які ў артыкуле «Музы і моды» адстойваў на старонках «Литературной газеты» права пісьменніка тварыць для акрэсленага кола чытачоў (для акрэсленага, а не для «выбраных»). Такім пісьменнікам і з'яўляецца, на маю думку, Уладзімір Караткевіч.

Раман «Нельга забыць» прынясе карысць чытачу, таму што ён абуджае багатыя думкі і пачуцці. Не, ён не «мабілізуе» на выкананне нейкай канкрэтнай, вузкай задачы. Раман робіць большае: выхоўвае культуру пачуццяў, абуджае роздум аб сэнсе жыцця. Так, нельга забыць пра тое, што ў жыцці ўсё ўзаемазвязана, што мінулае цесна пераплятаецца з сучасным і будучым. Нельга забыць ні Усяслава Грынкевіча, які аддаў жыццё «за вашу і нашу свабоду», ні таго асколка ў калясэрцавай сумцы Ірыны Горавай, які застаўся з часу вайны. У жыцці кожнага з нас можа быць такая вераб'іная ноч, кожнаму з нас, магчыма, прыйдзецца дапамагчы некаму, каб той не спазніўся на жахлівых дзесяць мінут.

Уражанні, якія ўзнікаюць, калі дачытваеш апошнюю старонку рамана, хочацца выказаць словамі самога ж Караткевіча: «Вось здаецца, і нічога не здарылася, а адразу неяк лягчэй стала жыць на зямлі».

ТЭАТР Сёння на Букавіне

«ЛЕСЯ» М. АНДРЫЕВІЧ У ЧАРНАВІЦКІМ МУЗЫЧНА-ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ

Гэты спектакль расказвае нам пра жыццё калгасніцы, што працуе ў наш час у адной з вёсак Савецкай Букавіны. Леся—вядомы чалавек у раёне і вобласці, праслаўленая звеннявая-ардэнаносец, дэпутат райсавета. Але ў асабістым жыцці маладой жанчыны не ўсё ладзіцца. У яе мужа Дарыя — старыя эгаістычныя погляды на жыццё. Ён патрабуе, каб Леся замкнулася ў сям'і, каб, як ён гаворыць, «жонка была пры ім, а не ён пры жонцы». Не вытрымаўшы такога жыцця, Леся, нарэшце, парывае з Дарыем.

Пастаноўшчык спектакля народны артыст УССР Б. Борын і калектыў выканаўцаў імкнуцца старанна захаваць асаблівасці п'есы, яе нацыянальны каларыт. Увага пастаноўшчыка накіравана на глыбокае выяўленне асабістых пачуццяў і ўзаемаадносін герояў.

...Леся (арт. В. Зімняя) чакае каля калгаснага клуба свайго любага Дарыя. Здаецца, што каханне перапоўніла яе цераз край, яна ўся так і свеціцца шчасцем. Гэты дзень асабліва дарагі для яе. Леся ўпэўнена: тое, што яна і яе сяброўкі па звяну задумалі на калгасным полі, прынясе радасць людзям. Але Дарый затрымліваецца...

Паступова канфлікт паміж Лесяй і Дарыем усё больш паглыбляецца. Калі маладая жанчына жыве паўнакроўным жыццём — (гэта перш за ўсё падкрэслівае выканаўца), калі яна аддае ўсю сябе працы на карысць грамадства, то Дарый—наадварот. Ён нават хоча часам выкарыстаць яе грамадскае становішча ў асабістых мэтах.

Першы ўдар, першыя спрэчкі прыходзяць нечакана. Вось стаіць Леся, разгубленая, стрымаўшы пяшчотны парыў да любімага мужа і не разумеючы, чаму яна не можа пайсці на пасяджэнне калгаснага праўлення, чаму не павінна дапамагаць людзям. Яна ўпершыню здагадваецца, якім важным для мужа з'яўляецца пытанне — «тваё—маё, асабістае — грамадскае». А потым прыходзіць і разрыў.

Нялёгка Лесі парваць з Дарыем. Але, сабраўшы ўсе свае сілы, Леся ідзе ад мужа, каб зноў радасна жыць і працаваць.

Сапраўды сучасным новым поглядам гераіні п'есы на жыццё супрацьпастаўлены погляды людзей іншай псіхалогіі, іншай маралі. Сярод іх маці Дарыя—Танасіха. Выразна выкрывае артыстка Н. Беладзедава гранічную абмежаванасць гэтай жанчыны, яе эгаізм, спажывецкія адносіны да жыцця. Бадай што старая Танасіха вінаватая ў канфлікце паміж Лесяй і Дарыем. Н. Беладзедава карыстаецца сакавітымі, выразнымі сцэнічнымі фарбамі. Створаны ёю вобраз добра запамінаецца. Але іншы раз здаецца, што выканаўца крыху больш чым патрэбна карыстаецца традыцыйнай манерай выканання. Відаць, артыстцы часта даводзіцца іграць у класічным рэпертуары такіх жанчын— злых, патрабавальных, упартых. На наш погляд, варта было б у характары Танасіхі шукаць больш канкрэтных, сучасных рыс, вылучыць індывідуальнасць іменна гэтай жанчыны.

Смелымі, яркімі дэталямі карыстаецца артыстка К. Ціпа, што стварае вобраз спекулянткі цёткі Маланні, якая па свайму светаадчуванню надзвычай блізкая да Танасіхі.

Артыст Л. Лясны ў вобразе Дарыя паказвае чалавека, які з аднаго боку нібыта ідзе за новым часам—імкнецца пашырыць веды, завочна вучыцца, а з другога—абмяжоўвае волю, душэўна крыўдзіць блізкіх. У разрыве з жонкай Дарый—фігура, бадай, пасіўная, бо ён з'яўляецца паслухмянай зброяй у матчыных руках. Але і Л. Ляснаму патрэбна імкнуцца да таго, каб ярчэй вылучыць унутраную індывідуальнасць Дарыя, каб пазбегнуць трафарэтных прыёмаў у абмалёўцы свайго героя.

Своеасаблівае месца ў п'есе адведзена вобразу Ганны, маці Лесі. Цяжкі лёс выпаў на долю гэтай жанчыны. Яна страціла мужа на вайне. У той час Леся была зусім маленькая. Цяпер, баючыся таго, каб не сказалі, што яе дачка незаконнанароджаная, яна замальвае «грахі» і нават трапляе ў рукі сектантаў. Артыстка Л. Луганская выразна паказвае, як паступова вызваляецца Ганна ад сваіх памылковых поглядаў і выходзіць на шырокую дарогу жыцця.

Спектакль «Леся» вельмі масавы. Калектыў выканаўцаў надзвычай уважліва аднёсся да стварэння як асноўных, так і другарадных, нават бясслоўных вобразаў. Рэльефна ўпісаны майстэрскай рукой артыста В. Сакірка вобраз Танаса — чалавека, які нядаўна вярнуўся на радзіму з Амерыкі. У невялікай ролі Іванкі добра выступіла маладая артыстка Л. Грачова. А калі глядзіш масавыя сцэны, немагчыма не запомніць Першую жанчыну альбо сакавітую фігуру Селяніна з Малдавіі ў майстэрскім выкананні артыстаў А. Грынчака і Е. Саўка.



Леся — заслужаная артыстка УССР В. Зімняя, Дарый — артыст Л. Лясны.

Ці ёсць у гэтай добрай, на наш погляд, пастаноўцы недахопы? Бясспрэчна, ёсць. Не заўсёды задавальняе літаратурны матэрыял твора. Акрамя асноўнага канфлікту, акрамя гаворкі пра лёс Дарыя і Лесі, драматург імкнецца расказаць і аб людзях, што вярнуліся з так званага «амерыканскага раю» і аб шкоднай ролі сектантаў. Бясспрэчна, тэматычная перагружанасць не магла не адбіцца адмоўна на якасці п'есы. З-за гэтага многія вобразы абмаляваны павярхоўна, без належнай глыбіні.

Але ў цэлым спектакль вабіць сваёй сакавітасцю, святочнасцю, нацыянальным каларытам. Вабіць і тая сур'ёзнасць, з якой ставіўся калектыў да твора, што ўпершыню ўбачыў свет рампы на яго сцэне.

А. ГРЫГОР'ЕВА.

РЫХТУЮЦЬ КІРАЎНІКОЎ МАСТАЦКАЙ САМАДЗЕЙНАСЦІ

Гродзенскае культасветвучылішча два гады працуе па новаму вучэбнаму плану, што прадугледжвае падрыхтоўку клубных работнікаў, якія адначасова былі б кіраўнікамі мастацкай самадзейнасці. Вучылішча мае тры аддзяленні: тэатральнае, харавога дырыжыравання, харэаграфічнае. У падрыхтоўцы будучых кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці вялікую ролю адыгрывае практыка, якая праводзіцца на прадпрыемствах, у дамах культуры, клубах, школах, дзе навучэнцы кіруюць харавымі, тэатральнымі і танцавальнымі калектывамі. Навучэнцы і педагагічны калектыў вучылішча працуюць над дыпломнымі спектаклямі і канцэртамі, якія адбудуцца ў клубах перад шырокай грамадскасцю.

М. КАЛАЧЫК.

ПАДКАЗАНА ЖЫЦЦЁМ

Дзейнасць устаноў культуры ў нашы дні цяжка ўявіць без шырокага ўдзелу мас, без пошукаў новага. Сёння мы расказваем аб пачынаннях у рабоце некаторых устаноў культуры.

КЛУБ БАЯВОЙ СЛАВЫ

Каб расказаць моладзі аб гераічных справах старэйшага пакалення, Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і Мінскі гарком ЛКСМБ у лютым гэтага года арганізавалі «Клуб баявой славы».

Клуб аб'ядноўвае старых камуністаў, ветэранаў Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, удзельнікаў грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, вязняў фашысцкіх канцлагераў, герояў працы.

Ветэранам ёсць аб чым расказаць.

М. Разанаў бачыў Уладзіміра Ільіча Леніна, быў дэлегатам гістарычнага III з'езда камсамола. М. Осіпава ў гады Вялікай Айчыннай вайны стала арганізатарам падпольных партызанскіх груп і падрыхтавала забойства фашысцкага ката Кубэ. Р. Худалееў камандаваў артылерыйскай вайсковай часці, якая вызначылася ў баях пры вызваленні Беларусі. Маладой дзяўчынай уступіла на шлях рэвалюцыйнай барацьбы А. Федасюк. Шмат гадоў правяла яна ў турмах панскай Польшчы. У пачатку вайны па ўказанню ЦК партыі перайшла лінію фронту і ўзначаліла падпольны райком.

Нядаўна члены «Клуба баявой славы» прыйшлі ў Музей Вялікай Айчыннай вайны, каб уручыць вялікай групе юнакоў і дзяўчат камсамольскія білеты. Усхвалявана гаварылі, успамінаючы свае сустрэчы з Уладзімірам Ільічом Леніным, старыя камуністы І. Кажанкоў і І. Таўстауxaў. Герой Савецкага Саюза Я. Вайнруб расказаў аб вызваленні Мінска.

Члены «Клуба баявой славы» правялі ўжо больш шасцідзесяці экскурсій па гісторыка-рэвалюцыйных месцах Мінска, выступалі на сустрэчах з моладдзю на многіх прадпрыемствах.

Р. МАЧУЛЬСКІ,
Герой Савецкага Саюза.

ПІНСКІЯ «СВЯТЫ ВУЛІЦ»

Спаборнічаючы за тое, каб зрабіць свой горад гарадам высокай прадукцыйнасці працы, сацыялістычнай культуры і ўзорнага парадку, пінчане вырашылі наладжваць летам масавыя «Святы вуліц». Права на свята атрымлівае тая вуліца, жыхары якой дабіліся найлепшых поспехаў у добраўпарадкаванні, ахове зялёных насаджэнняў, санітарным стане дамоў.

На гэты раз права на свята па рашэнню гаркома партыі і выканкома гарсавета атрымала вуліца імя Кірава.

З раніцы вуліца, плошча і навакольныя завулкі ў святочным убранні. Усюды сцяжкі. На дамах плакаты, транспаранты. Эстрада ў цэнтры вуліцы радыёфікавана.

Перад жыхарамі выступае сакратар гаркома КПБ Н. Паляхоў. Ён расказвае, як змагаюцца працоўныя за выкананне ўзятых на сябе сацыялістычных абавязацельстваў, называе імёны людзей, справамі якіх ганарыцца ўвесь горад.

* * *

На цэнтральнай эстрадзе пачынаецца канцэрт. На двух іншых іграюць духавыя аркестры. Моладзь танцуе.

Святы ўжо праведзены на вуліцах імя Леніна, Брэсцкай, Першамайскай.

Я. АЎРУНІН.



За піяніна ў мінскім магазіне «Ноты» часта можна бачыць беларускіх кампазітараў. [illegible]
Фота Ул. Крука.

СТУДЫЯ НАРОДНАГА ТЭАТРА

Полацкі народны тэатр існуе трэці год. Ён паставіў нямала п'ес класічнага і савецкага рэпертуару, заваяваў трывалую папулярнасць у насельніцтва. І ўсё ж такі тэатр адчувае цяжкасці з камплектаваннем творчага саставу. Справа ў тым, што моладзь, якая ідзе ў народную трупу, не мае ніякай падрыхтоўкі.

Так у Полацкім народным прыйшлі да думкі аб стварэнні маладзёжнай студыі.

Цяпер гэтая студыя ўжо існуе. Яна атрымала паэтычную назву «Сучаснік».

Навучэнцы часта сустракаюцца з акцёрамі народнай трупы, прысутнічаюць на спектаклях, дапамагаюць весці іх.

Ул. ІВАНОЎ.

ФІЛІЯЛ НА ЎСКРАІНЕ

На ціхай ускраіне Брэста я запытаў, дзе жыве Паліна Яноўская. — Гэта ж наш бібліятэкар? — адразу адказала некалькі галасоў.

Домік на Другой Хлебнай, куды я іду, аказваецца, ведаюць многія. Шмат гадоў таму назад пра гэты домік мне з захапленнем расказвалі ў абласной бібліятэцы. Шукаючы новыя формы абслугоўвання насельніцтва, работнікі бібліятэкі звярнуліся да чытачоў з прапановай арганізаваць на ўскраінах пункты абмену кніг. Першай адгукнулася Паліна Яноўская. Яна прапанавала размясціць перасоўную бібліятэку ў сваёй кватэры. [illegible]

І вось мы ў доміку Яноўскай. Сівая ветлівая жанчына вядзе нас па кватэры, сцены якой устаўлены кніжнымі паліцамі.

Спачатку Паліна Яноўская абслугоўвала вучняў 5—7 класаў. Але следам за дзецьмі пацягнуліся і дарослыя.

Яноўская перагортвае акуратна запоўненыя абанементныя карткі: 115 чытачоў у бібліятэцы, з іх 36 рабочых, 22 служачых. Астатнія — вучні, студэнты.

Старая жанчына расказвае, як кнігі дапамагаюць ёй зноў адчуць сябе патрэбным людзям байцом культурна-асветнага фронту.

— У нас на Хлебнай не толькі бібліятэка. Бачыце той домік. Гэта малельня баптыстаў. Мы вырашылі абвясціць ім вайну. Разам з работнікамі абласной бібліятэкі Бабковай і Кузміцкай падабралі атэістычную літаратуру, пачалі распаўсюджваць яе сярод веруючых. Мужа і жонку А. і Н. я пераканала прачытаць кнігу Е. Яраслаўскага «Біблія для веруючых і няверуючых». Затым далі ім «Авадзень» Войніч, «Сабор Парыжскай багамацеры» Гюго. Цяпер абодва — і муж і жонка — пастаянныя чытачы бібліятэкі.

Позна вечарам пакідаем мы домік на Другой Хлебнай. Брэсцкая абласная бібліятэка знайшла вельмі важную форму прасоўвання кнігі ў масы. Агеньчыкі, запаленыя ёю на гарадскіх ускраінах з дапамогай такіх энтузіястаў, як Паліна Яноўская, павінны разгарацца яшчэ ярчэй.



П. ЯНОЎСКАЯ.

Друг, якім я ганаруся

Гэта мае былыя аднакласнікі. Я не бачыў іх вось ужо восем год. Усе гэтыя восем год я нічога не ведаў пра іх, бо ні з кім не перапісваўся.

Я часта думаў пра тое, што сталася з імі. А цяпер са здзіўленнем гляджу на амаль незнаёмых людзей. Ну, хто мог падумаць, што хвалько і задзіра Аркашка Куляшоў стане спакойным і мірным электратэхнікам; ці што гэты высокі малады чалавек з бледным інтэлігентным тварам (у нашым юным уяўленні — вядомы мастак Раман Янкоўскі) будзе працаваць фрэзероўшчыкам на мясцовым заводзе «Аўтакабель»; што гультай і піжон Жэнька Крой прыедзе з Ленінграда інжынерам-тэхнолагам; або што Рамана Іоча, лепшага ў класе матэматыка, калгаснікі выберуць сваім старшынёю.

Зрэшты, здзіўленне маё было нядоўгім. Хутка я пачынаю разумець, што ўсе гэтыя змены з маімі аднагодкамі зусім апраўданыя і нават заканамерныя. Проста ніхто з нас не рабіў далёкіх вывадаў з таго, што Жэнька Крой перад экзаменамі начамі сядзеў над кніжкамі, што Аркашка Куляшоў майстраваў нейкія хітрыя электразапальнічкі, што Раман Іоч... Вось Рамана лепш, чым каго іншага, можна было ўявіць у падобнай сітуацыі. Ён заўсёды быў шчыры і прынцыповы, да людзей ставіўся з патрабавальнасцю.

... Вельмі добра, што мы сустрэліся цяпер, праз столькі гадоў. Раман Янкоўскі ўстае з крэсла, абводзіць нас уважлівым позіркам і, узняўшы чарку, прапануе:

— Давайце вып'ем за Іоча — самага патрэбнага сярод нас чалавека.

Потым, праз некалькі дзён, я сяджу ў праўленні калгаса імя Кірава. Іоч размашыста падпісвае нейкія паперы. Дачакаўшыся, калі бухгалтар, мажны мужчына гадоў сарака пяці, знікае з паперамі за дзвярыма, я прашу Іоча:

— Калі ласка, раскажы мне ўсё ж, як дайшоў ты да такога жыцця.

Раман усміхаецца.

— Дайшоў? Скажы лепш — дакаціўся. У цябе ж так яно прагучала. А ведаеш, — ён рэзка адкінуўся на спінку крэсла і соладка пацягнуўся, — падабаецца мне гэтае жыццё. Спраў столькі, што не аддыхацца, непрыемнасцей чакаеш з усіх бакоў, — а мне падабаецца. Непрыемнасці, вядома, каму яны падабаюцца? А вось тое, што ты абавязкова іх пераможаш, зробіш усё так, як трэба, — гэта прымушае жыць на поўную катушку... Дык цябе цікавіць, як я дайшоў да такога жыцця?

Ён раптам неспакойна зірнуў на гадзіннік, потым на мяне, зноў на гадзіннік і, хвіліну павагаўшыся, махнуў рукою.

— Так і быць. Ахвярую дзеля цябе адной справай. Запланавана было ў мяне схадзіць на ферму.

— Вось і добра, — падымаюся я. — Мне таксама цікава паглядзець тваю гаспадарку.

— Цікава? Ну, калі так — хадзем. Гэта недалёка, кіламетры тры адсюль.

Мы ідзём паўз мураваныя бетонныя дамы, пабудаваныя па аднаму тыпу. Яны стаяць у полі.

— Бачыш, — паказвае Раман на дамы, — гэта пачатак новага пасёлка. З часам, я думаю, чакаць давядзецца не так доўга — сюды перасяляцца ўсе калгаснікі. Добры клуб, лазня, сталовая, водаправод — усё гэта будзе тут. Вось прыедзеш да мяне пад канец сямігодкі — павяду цябе ўвечары на спектакль калгаснага тэатра. За ігру акцёраў не ручаюся, а што сядзець з табою будзем у мяккіх крэслах, і будуць люстры гарэць, і будзе вялікая аксамітная заслона, — за гэта магу ручацца.

— Летуценнік! — усміхаюся я.

— Ды не, брат, гэта не мара. Гэта план. Канкрэтны, дакладны, які неабходна выконваць.

Нейкі час мы ідзём моўчкі.

— Хутка на сесію трэба ехаць, — думае ўголас Раман. — У Горкі, у акадэмію. Я ж чацвёрты курс канчаю. Як толькі дэмабілізаваўся, дык і сеў за кнігі. Работу сабе добрую знайшоў — начальнікам паштовага аддзялення. Думаў, там спакойна і закончу сваю вучобу. Ды не ўтрымаўся. Пачаў умешвацца ў розныя справы. Вось і пайшло: спачатку выбралі старшынёю сельсавета, потым — кіраўніком калгаса.

Раман гаворыць спакойна, павольна. У галаве тысячы розных пытанняў, але я стрымліваюся, каб не збіць друга.

— Бурны быў той сход. За старога старшыню ніводзін чалавек не прагаласаваў: вельмі не любілі яго калгаснікі. І было за што... Ну, ды не пра тое гаворка. Прыходжу я дадому і расказваю Тамары: так, значыць, і так, муж твой цяпер калгасны старшыня. Яна толькі рукамі ўспляснула: «Ды які з цябе старшыня? Хто цябе слухацца будзе?» Ну і далей гэтакім манерам. А ты ведаеш, што такое жонка: у чым хочаш цябе пераканае. Іду я назаўтра ў праўленне і баюся. Але нічога, патроху прызвычаіўся. Агледзеўся навокал і бачу: сёй-той нядрэнна ўладкаваўся за кошт калгаса. Першым млынара прагналі, потым загадчыкаў складаў памянялі — знайшлі сумленных людзей.

Твар у Рамана спахмурнеў, гнеўна бліснулі вочы. І мне на нейкую хвіліну прыгадваецца наш класны сход, на якім Іоч сярдзіта выступаў супраць двоечнікаў і хуліганаў. Заміраюць ад захаплення дзяўчаты, з адабрэннем перагаворваюцца хлопцы, а ён, не вельмі дбаючы пра чысціню мовы, гнеўна накідваецца на вінаватых.

Успамін мінае, і маёй увагай авалодвае зноў Іоч цяперашні, сапраўдны, увесь захоплены калгаснымі справамі.

— Загадваць фермамі прызначылі людзей больш энергічных, маладых. Камсамольцаў паслалі ў жывёлагадоўлю. Памалу пачалі вылазіць з прарываў. А было іх тут, я табе скажу, шмат. Ты вазьмі зводкі за 1960 год. Па здачы мяса калгас імя Кірава нібы і не адсталы ў раёне. А я хадзіў першыя дні па фермах і дзівіўся: якое ж мяса тут здавалі? Потым мне калгаснікі расказалі, што за кошт Літвы падымаліся лічбы ў справаздачах. Не разумееш? Да Літвы рукой падаць, пасылай машыну туды, купляй мяса, здавай за сваё. Не адзін вечар мы з заатэхнікам прасядзелі, шукаючы выйсця. Заатэхнік у мяне таксама малады, нядаўна Гродзенскі інстытут скончыў. Туля яго прозвішча, Міхаіл Мікалаевіч. Вырашылі мы сваю калгасную жывёлу гадаваць, не спадзеючыся на добрых суседзяў... Выбракавалі кароў, групу бычкоў паставілі на паскораны адкорм, на свінаферме ўсё перайначылі.

Ты ведаеш, што такое ўласнае ўзнаўленне матачнага статка? Не? Я раней таксама гэта дрэнна ведаў. А цяпер я табе проста напамяць пералічу, колькі кароў ацялілася ў нас летась і з якіх цялят склаўся новы статак. Гэта для таго, каб мець нам малако, масла, мяса. Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў гаварыў пра дрэнную эканамічную падрыхтоўку многіх нашых старшынь калгасаў як пра адну з асноўных прычын адставання сельскай гаспадаркі. Разумееш, гэта вельмі правільна! Вось возьмем цукровыя буракі. Гаворыш іншы раз з нашымі некаторымі калгаснымі кіраўнікамі і чуеш, што цукровыя буракі — гэта справа для нашых раёнаў рызыкоўная: і глеба для іх не тая, і клімат не той. Увогуле, паўтарэнне старой песні аб кукурузе. А таго не хочуць зразумець, што наш калгас выйшаў на другое месца ў раёне па вытворчасці мяса толькі дзякуючы цукровым буракам. Мы сабралі іх па 180 цэнтнераў з гектара. Ураджай не рэкордны, вядома. Але няхай сёлета будзе такі — і кармоў нам хопіць.

Раман непрыкметна для сябе паскарае крок. Я міжволі падпарадкоўваюся рытму яго крокаў. Я разумею — тое, пра што ён гаворыць, даўно стала справаю яго жыцця, часткаю яго самога.

— Пастой, куды гэта мы так спяшаемся, — раптам рэзка збавіў крок Раман. — Вунь, бачыш, і ферма наша.

Мы былі на пагорку, праз які пралегла дарога. Унізе, адразу пачыналася вёска і на бліжэйшай да нас ускраіне — будынкі жывёлагадоўчага гарадка. Недалёка ад яго пакручастая паласа алешніку абазначала рэчышча рачулкі. За вершалінамі алешніку крутой зялёнай хваляй узнімалася поле. Усё гэта было такое знаёмае і блізкае, што сэрца неяк соладка сціснулася.

Нешта падобнае, відаць, адчуваў і Раман, бо шэрыя вочы яго раптам пацяплелі і, як мне здалося, крышачку паблакітнелі.

— Кожны дзень глядзіш на гэтую вось прыгажосць і адчуваеш, як сіл у цябе прыбаўляецца. А што ты думаеш, — ён раптам хітравата падміргнуў мне, — я ў камунізм у такой форме прыйду, што вы, гарадскія, супраць мяне дзядамі выглядаць будзеце. А? — І зарагатаў весела, заўзята, пабліскваючы белымі зубамі.

* * *

У дваццаць шэсць гадоў чалавек траціць многае з таго, што называецца юнацкімі марамі, і звычайна канчаткова вызначае свой жыццёвы шлях. Добра, калі дваццацішасцігадовыя з чыстым сумленнем могуць параўнаць юнацкія мары з тым, што ўжо зроблена.

Яўген РАДКЕВІЧ.
Шчучынскі раён.

З архіўных паліц

НА ПАЧАТКУ ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКАГА КНІГАДРУКАВАННЯ



Рэдкі партрэт Сымона Буднага. Упершыню апублікаваны ў адным з твораў польскага тэолага, католіка і праціўніка Буднага — Станіслава Рэшкі. Гравюра малюе Буднага ў кіпячай смале пекла.

Выдатны грамадскі дзеяч Сымон Будны (1530—1593) з'явіўся адным з заснавальнікаў беларускага кірылаўскага кнігадрукавання, стваральнікам другой (пасля друкарні Скарыны ў Празе і Вільні) беларускай друкарні ў Нясвіжы.

З самага пачатку сваёй выдавецкай дзейнасці Сымон Будны выступіў як шырока адукаваны мысліцель: кнігадрукаванню ён адводзіў ролю мацнейшага сродку асветы і ідэалагічнай барацьбы ў той палітычнай абстаноўцы, што склалася ў Беларусі пасля Люблінскай уніі 1569 г. С. Будны не толькі выдатна ведаў гісторыю заходне-еўрапейскага кнігадрукавання, але ўважліва сачыў за развіццём рускага кнігадрукавання, цытаваў Скарыну і дапамагаў другому беларускаму друкару, свайму таварышу Васілю Цяпінскаму арганізоўваць друкарню ў яго маёнтку Цяпіна. С. Будны займаўся таксама пытаннямі беларускага кнігадрукавання. Тым больш цікавыя новыя дадзеныя, з якіх, як нам здаецца, вынікае, што С. Будны быў асабіста знаёмы з рускім першадрукаром Іванам Фёдаравічам Масквіціным і яго «клеўрэтам» беларусам Пятром Цімафеевым Мсціслаўцам.

Як вядома, друкарня С. Буднага, выгнаная з Нясвіжа ў 1571 г. нашчадкам Радзівілаў, заўзятым католікам князем Радзівілам Сіроткам, пасля некаторых нягод, размясцілася спачатку ў Заслаўі, маёнтку мінскага каштэляна Яна Глябовіча, а потым у Лоску. Лоскі перыяд дзейнасці С. Буднага быў выключна плённы. Будны з'яўляўся фактычна кіраўніком Лоскай друкарні, а творы яго складалі значную частку яе выданняў. У 1574 г. Лоская друкарня надрукавала Новы запавет — у рэдакцыі С. Буднага. Гэты твор быў адной з першых у сусветнай літаратуры спроб даць поўную рацыяналізатарскую крытыку Новага запавету, на якую не адважыліся нават такія аўтарытэтныя вучоныя таго часу (якіх Будны лічыў сваімі настаўнікамі), як Эразм Ротэрдамскі і Себясцян Касталіо.

Будны высока ацэньвае славянскі пераклад бібліі Скарынаю. Цёпла адгукнуўшыся аб беларускім перакладчыку ў прадмове да Лоскага выдання Новага запавету 1574 г., С. Будны ўказваў, што славянскі пераклад бібліі мог бы стаць «вялікім скарбам» для ўсіх славян, калі б не быў сям-там пашкоджаны «грэчаскім фальшам».

Паведамленне С. Буднага пра асабістую сувязь з маскоўскімі першадрукарамі («як самі мне паведамілі») заканамерна выклікае пытанне: дзе ён мог з імі сустракацца і калі магла адбыцца гэтая сустрэча?

Год прыбыцця маскоўскіх першадрукароў у Вялікае княства Літоўскае невядомы. Некаторыя савецкія даследчыкі ў сваіх нядаўніх работах, прысвечаных пытанню аб пераездзе Івана Фёдарава і Пятра Цімафеева ў Літву (Г. Каляда, Б. Сапуноў), звязваюць гэты пераезд з перамір'ем другой палавіны 1566 г. і лічаць, што друкары накіраваліся ў Гродна, дзе сустрэліся з Г. Хадкевічам, які прапанаваў ім заняцца кнігадрукаваннем у яго маёнтку Заблудава. Гэты пункт погляду не з'яўляецца, аднак, беззумоўна доказным. Друкары маглі пераехаць у Літву ў канцы 1565 або ў пачатку 1566 г. (адразу пасля заканчэння друкавання другога маскоўскага выдання Часоўніка—у кастрычніку 1565 г.).

Мірныя перагаворы Вялікага княства Літоўскага з Рускай дзяржавай завязаліся значна раней, чым было заключана памянёнае перамір'е. У ліку ініцыятараў перагавораў выступіў Г. Хадкевіч, які паслаў у кастрычніку—лістападзе 1565 г. пісьмо маскоўскім баярам з просьбаю падтрымаць яго прапанову. 14 студзеня 1566 г. у Вільню прыбыў маскоўскі ганец Жалнінскі з граматаю Івана IV, якая паведамляла літоўскаму ўраду, што ў знак сваёй схільнасці да міру рускі цар загадаў сваім ваяводам, намеснікам і ўсім «воінскім людзям» спыніць ваенныя дзеянні на граніцах з Літоўскім княствам. Магчыма, якраз у гэты час Фёдараў і Цімафееў пераехалі ў Літву.

Друкарам было вядома, што літоўска-беларускае дваранства ў свой час збіралася арганізаваць славянскую друкарню, хадайнічала ў Маскве аб рукапісах, прыгодных для выдання ў друку (місія Камянчына ў Маскву ў 1561 г.) і адным з ініцыятараў гэтай справы быў Г. Хадкевіч. З 18 лістапада 1565 г. па 11 сакавіка 1566 г. ў сталіцы Вялікага княства Літоўскага праходзіў так званы Вялікі Віленскі сейм, у якім прымалі ўдзел «паны рады» і Сігізмунд-Аўгуст. Іменна ў Вільню і маглі накіравацца Іван Фёдараў і Пётр Цімафееў, разлічваючы прапанаваць тут Хадкевічу свае паслугі як майстры друкарскай справы. У прадмове да Львоўскага апостала (1574 г.) Іван Фёдараў пісаў потым, што пасля прыезду ў Вялікае княства Літоўскае друкары былі прыняты вялікім князем Сігізмундам-Аўгустам з «панамі рады», Але не гэтыя высокапастаўленыя асобы цікавяць нас у дадзеным выпадку. У канцы снежня 1565 г. у Вільню па пастанове Венгроўскага сінода быў накіраваны С. Будны з мэтай аказаць уздзеянне на выдатнага пратэстанта, які супраціўляецца рашэнням сінода. Будны прыехаў у Вільню ў студзені 1566 г. і затрымаўся тут на некалькі месяцаў. Відаць, тут, у Вільні, у пачатку 1566 г. і адбылася знамянальная сустрэча трох дзеячоў усходнеславянскага кнігадрукавання ў Расіі, Беларусі і на Украіне: Сымона Буднага, Івана Фёдарава і Пятра Цімафеева Мсціслаўца.

Г. ГАЛЕНЧАНКА.

У ЦАРСТВЕ БІЗНЕСУ

СА СВЯТЫМІ СУПАКОЙ

Святыя айцы горада Дэнкендорф (ФРГ) працяглы час збіралі па сваіх раёнах і навакольных вёсках сродкі «на пабудову храма божага». Веруючыя прыхажане — а такіх было нямала—шчыра кідалі на падносы і ў алавяныя кубкі свае працоўныя пфенігі. І вось, урэшце, патрэбная сума набрана.

Зразумела, многіх цікавіла пытанне, якой жа будзе новая царква: у сучасным духу ці ў стылі гатычных сабораў. Рашэнне царкоўнікаў было ашаламляючае. Божы храм, аказваецца, будзе мець выгляд вялізарнай амерыканскай атамнай ракеты тыпу «Онест Джон».

Нічога не скажаш, выдатны падарунак прыдумалі для веруючых святошы, у якіх з-пад сутан відаць нацысцкія мундзіры! А як узрадуецца пан ваенны міністр Іозеф Штраўс! Амерыканскія ж ракеты з атамнымі боегалоўкамі блізкія сэрцу гэтага «набожнага» мілітарыста.

Адзінае, што ўпусцілі атамныя царкоўнікі, — гэта надрапаць на купале сваёй царквы словы малітвы «Са святымі супакой!» — каму-каму, а аматарам атамных правакацый бліжэй за ўсё да ўзнясення!

КУПЛЯЙЦЕ ЦІШЫНЮ

У капіталістычным свеце, дзе пануе ўлада грошай, усё купляецца і прадаецца. Прадаюцца дамы, аўтамабілі, заводы. Але гэта ўсё, скажам прама, разуменні канкрэтныя. Іх, як гаворыцца, можна ўбачыць і патрымаць у руках. А вось як быць з цішынёю? Яе не ўпакуеш у скрыні, не пагрузіш у вагоны, не насыпеш у трумы параходаў.

І ўсё ж энергічныя англійскія дзялкі адшукалі спосаб гандляваць і цішынёю. Не так даўно ў некалькіх лонданскіх кафэ з'явіліся, па меншай меры, незвычайныя рэкламы: «У наш век, век грукату і шуму, цішыня — бясцэннае здавальненне. У нас вы можаце купіць цішыню!»

Уладары кафэ заказалі спецыяльныя пласцінкі, якія круцяцца, не робячы шуму. Кінуце некалькі манет у аўтамат — і замест істэрычных факстротаў і нудных танга вы зможаце нацешыцца цішынёй. Вядома, не больш таго часу, колькі круціцца пласцінка, заказаная вамі. Хочаце яшчэ цішыні— калі ласка плаціце. Цішыня ж цяпер зрабілася звычайным таварам. Дык вось, купляйце цішыню!

ПЯКЕЛЬНАЯ ПОШТА

«Хэл» — «Пекла» — так называецца маленькае мястэчка з 300-мі жыхарамі ў штаце Мічыган (ЗША). Як паведамляе друк, мястэчка, уласна кажучы, і было створана толькі для таго, каб прысвоіць яму гэтую назву. Справа ў тым, што прадпрыймальныя дзялкі доўга шукалі ўсялякія спосабы павялічыць свае даходы і ўрэшце знайшлі гэты. Іх разлікі апраўдаліся.

У мястэчка пацягнуліся дзесяткі турыстаў, якія хацелі паслаць сваім родным і знаёмым пісьмо з незвычайным штэмпелем — «Пекла». Захваляваліся і збіральнікі марак. У першыя два з паловай месяцы з дня свайго існавання пошта гарадка атрымала больш 15 тысяч пісьмаў ад філатэлістаў розных краін, якія прасілі за адпаведную ўзнагароду праставіць ім арыгінальны штэмпель. І «пякельная пошта» з кожным днём расце. А з ёю растуць і даходы прадпрыймальных жыхароў «Пекла».

(АДН).

Заходняя Германія і яе ўзброеныя сілы становяцца ўжо асноўным ядром агрэсіўных сіл НАТО і ўсё больш пачынаюць вызначаць палітыку гэтага блока. Тыя ж, хто лічыць, што яны з'яўляюцца лідэрамі, патураюць заходнегерманскім рэваншыстам, тлумачачы гэта тым, што не трэба парушаць адзінства заходніх краін. Пад лозунгам захавання адзінства краін НАТО, яны ідуць на повадзе ў агрэсіўных сіл Заходняй Германіі. (З газет).



Мал. Ул. БАРАНОЎСКАГА.

Навіны кіно за рубяжом

ФРАНЦЫЯ Фільм з чатырох навел па матывах баек Лафантэна здымае адна з французскіх кінафірм. Навелу па байцы «Два галубы» ставіць Рэне Клер, «Заяц і чарапаха» — Марыо Манічэлі, «Смерць і дрывасек» — Рычард Вейдман, «Варона і лісіца» — Эрве Бранбергер. У фільме заняты папулярныя акцёры Шарль Азнавур (Францыя) і Хардзі Кругер (ФРГ).

ІТАЛІЯ У Рыме пачаліся здымкі фільма «Імператарская Венера» пра Напалеона і яго двор. На ролю Напалеона запрошан французскі артыст Раймонд Пелегрэн. Італьянская актрыса Джына Лалабрыджыда будзе выконваць ролю Паліны Баргезе, сястры Напалеона. У фільме заняты таксама Габрыэль Феруэці (Леклерк) і Максіма Джыроці (скульптар Канова).

Па сцэнарыю Атавіо Поджы пачаліся здымкі фільма «Тайны ўдар д'Артаньяна». Гэты фільм раскажа аб новых прыгодах папулярнага мушкецёра. У галоўнай ролі — амерыканскі акцёр Джордж Надэр. Рэжысёр — Сіро Марчаліні.

ГДР Сцэнарысты Курт і Жанна Штэрн ставяць на студыі «ДЭФА» новы паўнаметражны дакументальны фільм «Доўгі шлях у Іспанію». Фільм вытрыман у жанры «паэтычнага рэпартажу». Музыку піша кампазітар Ганс Эйслер.

Рыхтуецца да пастаноўкі першы сумесны фільм кінематаграфістаў ГДР і Кубы. Ён будзе называцца «Кубінская аперацыя» (сцэнарый Вольфганга Шрэдара і Гергарда Хартвіга, рэжысёр Курт Метцыг).

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

Рэдакцыйная калегія і работнікі часопіса «Маладосць» з вялікім жалем паведамляюць аб заўчаснай смерці супрацоўніцы рэдакцыі ФРАЛОВАЙ Рэгіны Сцяпанаўны і выказваюць сваё глыбокае спачуванне сям'і нябожчыцы.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 09560

Друкарня выдавецтва «Звязда».